

অসমৰ চৰাই-চিৰিকতি

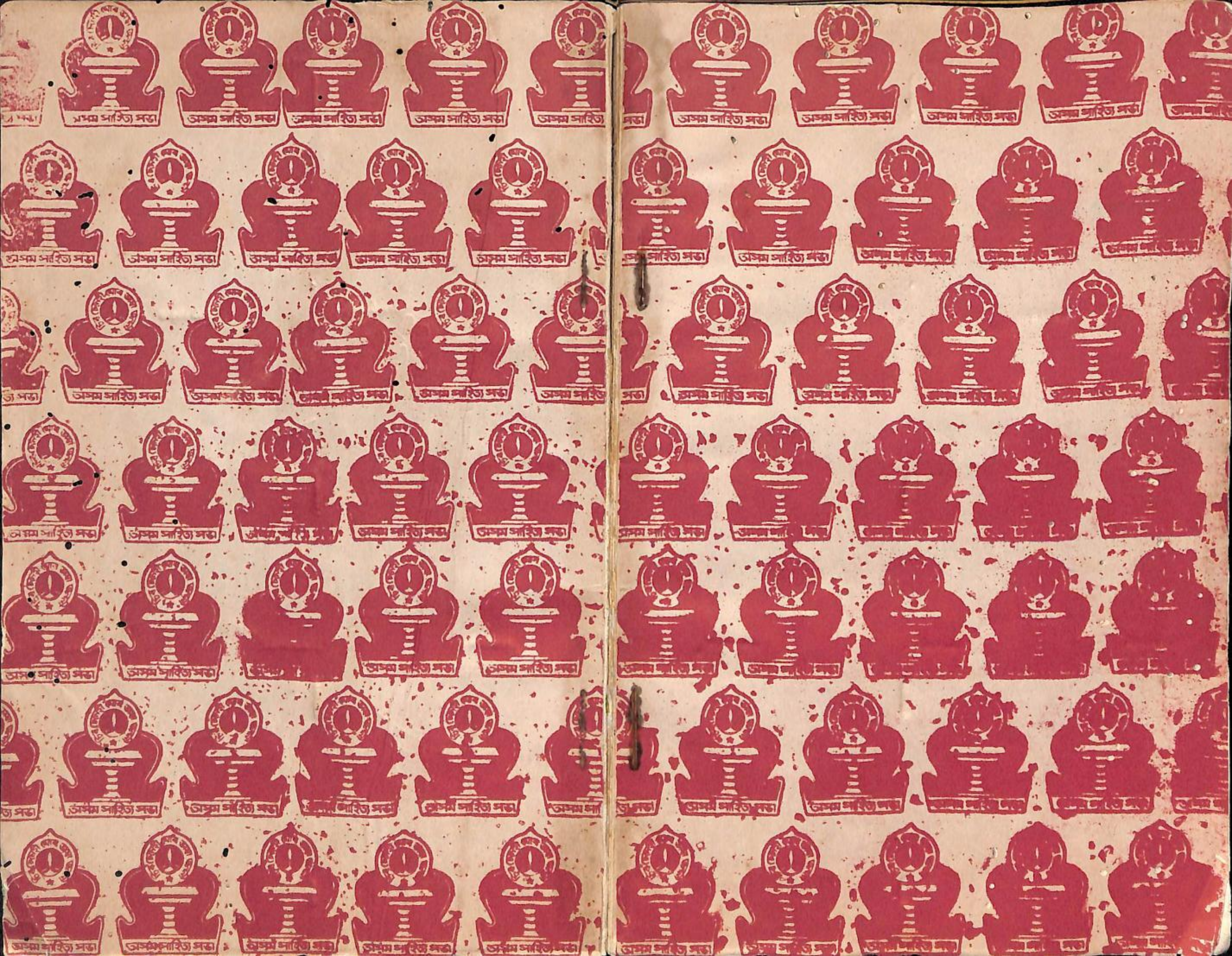
৩৫ (প্ৰা)
৫

অ. মা. এ
ক. নং ২০২
বিবৰ্ধ (চৰাই)
RAJK

অসম সাহিত্য সভা

অসমৰ চৰাই-চিৰিকতি

অসমৰ চৰাই-চিৰিকতি

শান্তা শৰ্মা

অসম সাহিত্য সভা
চন্দ্ৰকান্ত সন্দিকৈ ভৱন
ঘোৰহাট-৭৮৫০০১

ASAMAR CHARAI CHIRIKOTI : An introduction to different birds of Assam. Written by Shri Santa Sarmah and published by Amal Rajkhowa, General Secretary, Asam Sahitya Sabha, Chandra Kanta Handique Bhavan, Jorhat-785001

Ed. 1st 1989 Price Rs— 12.00

© অসম সাহিত্য সভা

প্রকাশৰ সময় : ফেব্ৰুৱাৰী ১৯৮৯ (প্ৰথম ভাৱণ)

প্রকাশক :

অমল ৰাজখোৱা

প্ৰধান সম্পাদক

অসম সাহিত্য সভা

চন্দ্ৰকান্ত সন্দিকৈ ভৱন

যোৰহাট-৭৮৫০০১

মূল্য : বাৰ টকা

মুদ্ৰণ :

অপৰূপ প্ৰিণ্টাৰ

যোৰহাট।

সূচী

প্ৰধান সম্পাদকৰ নিবেদন

ভূমিকা

চবাই চাবা আমোদ পাবা

অসমৰ চবাই-চিৰিকতি

ঘৰৰ কামত দেখা চবাই

মাটিত দেখা চবাই

পানীত থকা আৰু পানীৰ কাষৰ চবাই

বতাহত দেখা চবাই

বাতি ওলোৱা চবাই

মঙহ খোৱা চবাই

ভ্ৰমণকাৰী চবাই

চবাই আমাৰ উপকাৰী

১
৩
৮
১২
১৬
২৯
৪২
৬৬
৬৮
৭০
৭০

৫৫ (নি)

প্রধান সম্পাদকৰ নিবেদন

‘অসমৰ চবাই-চিৰিকতি’ পুথিখনি কিশোৰ বন্ধুসকলৰ হাতত তুলি দিব পৰা হ’ল। আমাৰ নিচেই কাষতে থকা শালিকা, ঘৰ-চিৰিকা (ঘন চিৰিকা), ডাঠ অৰণ্যত থকা ধনেশ, ছহু, পানীত চৰি-ফুৰা নানা তৰহৰ চবাইৰ বিষয়ে জানিবলৈ আৰু নিৰীক্ষণ কৰিবলৈ সচিত্ৰ পুথিখন যুগুত কৰা হৈছে। কেইবাবছৰৰো আগতে সভাই আয়োজন কৰা “চবাই পৰিচয়” জ্ঞাপক প্ৰতিযোগিতাত শ্ৰীশান্তা শৰ্মাৰ পাণ্ডুলিপিটো প্ৰকাশৰ বাবে বিবেচনা কৰা হৈছিল। ১৯৮৭-৮৮ বছৰৰ সভাৰ প্ৰকাশন উপসমিতয়ে উক্ত পুথিখন প্ৰকাশ কৰাৰ সিদ্ধান্ত লয়। সভাৰ অনুৰোধ ক্ৰমে শ্ৰীশৰ্মাই পুথিখনৰ কিছু পৰি-বৰ্তন আৰু পৰিবৰ্ধন কৰি দিয়াৰ উপৰিও আৱশ্যকীয় চিত্ৰৰো যোগান ধৰে। এই সূযোগতে শ্ৰীশৰ্মালৈ আমাৰ ধন্যবাদ জ্ঞাপন কৰিলোঁ। ছপাকার্যত সহকাৰী সম্পাদক শ্ৰীপ্ৰদীপকুমাৰ বৰুৱা, শ্ৰীপৱন বুঢ়াগোহাঞি আৰু শ্ৰীপ্ৰকাশ গোস্বামীয়েও আমাক যথেষ্ট সহায় কৰিলে। তিনিওজন বন্ধুলৈ আমাৰ শলাগ জ্ঞাপন কৰিলোঁ। ছপা কৰি দিয়াৰ বাবে যোৰহাটৰ অপকণ প্ৰিণ্টাৰৰ স্বত্বাধিকাৰী শ্ৰীঅকণ দত্তকো শলাগ ললে।

চন্দ্ৰকান্ত সন্দিকৈ ভৱন

১৭ ফেব্ৰুৱাৰী ১৯৮৯

অমল ৰাজখোৱা

প্ৰধান সম্পাদক

চিৰ সেউজীয়া অসমখন প্ৰাকৃতিক সম্পদেৰে ভৰা। বিশেষকৈ ডালে ডালে জঁপিয়াই ফুৰা নানা বৰণীয়া চৰাইবোৰে ইয়াৰ সৌন্দৰ্য অধিক মনোৰম কৰি তুলিছে। চৰাইবিলাকৰ কাম-কাজ চাই থাকি হেঁপাহ নপলায়। সিহঁতৰ স্তূললিত কণ্ঠত আপোনপাহৰা হৈ পৰে। চৰাইৰে ভৰি থকা বাবে চৰাইৰ মাত শুনুনাকৈ অকণমান সময়ো বাদ নাযায়। বিভিন্ন চৰাইৰ বিভিন্ন মাতবোৰ অনববতেই কাণলৈ আহি থাকে। পাছলৈ এনেকুৱা হৈছিলগৈ যে, নতুন চৰাইৰ মাত শুনিলে অকণো ব'বই নোৱাৰে। এই চৰাইবিলাকৰ বিষয়ে জানিবলৈ অসমৰ বিভিন্ন অঞ্চলৰ উপৰিও নাগালেণ্ড, মেঘালয় আৰু অৰুণাচলৰ বিভিন্ন অঞ্চললৈও বিভিন্ন সময়ত যাব লগা হৈছিল। এয়া সম্ভৱ হৈছিল একমাত্ৰ ওদেউতাৰ (বাবাতি) উৎসাহৰ বাবেই।

ছোৱালী কালত এনেদৰে চৰাই চাই ঘূৰি ফুৰাত সমাজৰ একশ্ৰেণীৰ লোকৰ বাবে হাঁহিয়াতৰ পাত্ৰও হৈছিল। নানাজনে নানাতাৰে হাঁহিছিল। কিন্তু, 'চৰাই চোৱা' — এই আমোদৰ কামটোত ইমান আনন্দ পাইছিল। যে, কাৰো কথাকে মোৰ কাণত সোমোৱা নাছিল। মা-দেউতা বহল মনৰ নোহোৱা হ'লে এনেদৰে চৰাই চোৱাটো আজিৰপৰা বিছ বছৰমানৰ আগতেই বন্ধ হৈ গ'লহেঁতেন। মই কিন্তু এৰিব নোৱাৰিলে। তাৰ সলনি অসম আৰু তাৰ কাষৰীয়া অঞ্চল-সমূহৰ গাঁৱে গাঁৱে, হাবিয়ে জংঘলে, নৈয়ে বিলে, পথাৰে-পথাৰে বছৰ বছৰ ধৰি ব্যস্ত হৈ ঘূৰি ফুৰিছিল। কেৱল চৰাইৰ বাবেই। মোক এই ক্ষেত্ৰত মোৰ আৱশ্যকীয় কিতাপ দি সদায় সহায় কৰি আহিছিল প্ৰকৃতিবিদ ড° ববীন বেনাৰ্জীয়ে। আৰু এজন ব্যক্তিক মই সদায় স্মৰণ কৰিম সেইজন হৈছে স্বৰ্গগত ড° চেলিয় আলি, যিজনৰ প্ৰতিখন চিঠিতে পাইছিল। উৎসাহ আৰু উপদেশ।

গছ-গছনি, চৰাই-চিৰিকতিৰে ভৰি থকা সেই অসম কিন্তু আজি নাই। দিনে দিনে কল-কাৰখানা বাঢ়ি যোৱাত, গছ-গছনি কমি যোৱাত আৰু চৰাইৰ আহাৰ নোহোৱা হোৱাত চৰাইবোৰ একেবাৰে কমি গৈছে। চৰাইৰে ভৰি থকা অসমত আজি কিছুমান চৰাই বিচাৰি হাবাখুৰি খাব লাগে। কিছুদিনৰপৰা চৰাইবোৰ ইমান খৰটকীয়াকৈ কমি গৈছে যে, আজি তিনিবছৰে চৰাইৰ বাবে যথেষ্ট কষ্ট কৰিবলগীয়া হৈছে। গৃহস্থৰ সহায় আৰু সহযোগ নোহোৱা হ'লে এনে আমোদৰ অভ্যাস এটা বখা টানেই হ'লহেঁতেন। চৰাইবিলাকক বিচাৰি অসম আৰু ইয়াৰ কাষৰীয়া অঞ্চলসমূহত ঘূৰি ফুৰোঁতে মন কৰিছোঁ যে, ইহঁতৰ কিছুমান লুপ্ত আৰু কিছুমান মৃত্যুৰ পথত।

অসম সাহিত্য সভাই এই বছৰ শিশু উপযোগীকৈ চৰাইৰ ওপৰত লিখা এই কিতাপখনি প্ৰকাশ কৰিবলৈ লোৱাৰ কাৰণে মোৰ আন্তৰিক ধন্যবাদ থাকিল। মই আশা কৰিছোঁ, আমাৰ অকণিহঁতে পুথিখনি পঢ়ি অসমৰ বিভিন্ন চৰাইৰ কথা জানিব পাৰিব। ক্ৰমান্বয়ে শেষ হ'ব খোজা চৰাইখিনি আমি আজি সংৰক্ষণ কৰিব লাগিব। প্ৰকৃত চৰাইপ্ৰেমী কিছু ওলালে প্ৰকৃতিৰ আপুৰুগীয়া সম্পদ চৰাইৰ সংৰক্ষণ কৰিব পৰা যাব।

নানা কামত আজি এই কিতাপখনি ল'ৰালবিকৈ লিখিবলগীয়া হোৱাত অভয়াপুৰৰ সৰ্বজীৱ কামেশ্বৰ বায় আৰু মনোহৰ বায়ে যিখিনি সহায় কৰিলে, মই সেইকথা কেতিয়াও পাহৰিব নোৱাৰিম। ইতি,

শ্ৰীশান্তা শৰ্মা

চৰাই চোৱাতো এটা আমোদৰ কাম। তোমালোকৰ বহুতেই চাই চৰাই চাই ভাল পোৱা, নহয় নে! গছে-গছে পিয়াই ফুৰা বং-বিবঙৰ চৰাইবোৰৰ কাম-কাজবোৰ চাই থাকিয়েই ভাল লাগে। কিন্তু এই আমোদৰ কামটোৰো কিছুমান নিয়ম আছে। এই কামৰ বাবে কি কি বস্তুৰ আৱশ্যক আৰু কেনে ধৰণেৰে তোমালোকে চাবা সেই কথাখিনি যদি তোমালোকে শিকি ল'ব পাৰা-তেতিয়া প্ৰতিটো চৰাইৰ বিষয়ে ভালকৈ জানিব পাৰিবা। আৰু তেতিয়া তোমালোকে আৰু বেছি আমোদ পাবা।

এই কথা সদায় মনত ৰাখিবা যে, চৰাই চাবলৈ চোকা বঙৰ কাপোৰ পিন্ধিব লাগে। পাতল বঙৰ কাপোৰ পিন্ধিলে চৰায়ে তোমালোকক সহজতে দেখিব আৰু তেতিয়া তোমালোকৰ চৰাই চোৱাই নহ'ব। দ্বিতীয়তে, তোমালোকে চৰাই চাওঁতে সদায় লুকাই চাবা। কোন ঠাইলৈ চৰাই বেছিকৈ আহে সেইটো কথা মন কৰিবা আৰু তোমালোকৰ ওচৰৰ চৰাই বেছি অহা ঠাইত মনে মনে লুকাই থাকিবা। পাছতো যেতিয়া দূৰণিত চৰাই চাবলৈ যাবা, তেতিয়াও গছৰ পাতৰ আঁৰত এনেধৰণেৰে বৈ থাকিবা যাতে চৰাইবিলাকে তোমাক চিনিব নোৱাৰে।

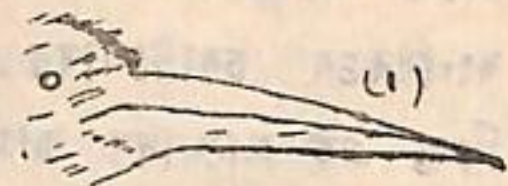
সাধাৰণতে বাতিপুৰা চৰাই চাবলৈ ভাল বাতিপুৰা মানুহ-দুহুৰৰ বেছি হুলস্থূল নাথাকে বাবে চৰাইবিলাকে নিশ্চিন্তমনে ওলাই নিজৰ কামত লাগি থাকে। সেয়ে সেই সময়ত তোমালোকে চৰাই ভালকৈ চাব পাৰিবা। অৱশ্যে চৰাই চোৱাৰ বাপ বাঢ়িলে এনে হ'বগৈ যে চৰাইৰ মাত এটা শুনিলে ব'দ-বৰষুণকো তোমালোকে ভয় কৰিবলৈ এৰি দিবা।

কি কি হাতত ৰাখিবা :

চৰাই চোৱাতো এটা আমোদৰ কাম; কিন্তু এই কাম কৰোঁতে কেইটামান বস্তু যদি তোমালোকে সদায় হাতত ৰাখা, তেতিয়া তোমালোকৰ খুব সহায় হ'ব।

‘বাইন’কুলাৰ’ৰ সহায়ত দূৰৰ বস্তু একেবাৰে ওচৰত আক সৰু বস্তুবোৰ ডাঙৰকৈ দেখিবলৈ পাবা। সেয়ে চবাই চোৱাৰ বাবে বাইন’কুলাৰ অতি আৱশ্যকীয়। তেতিয়া চবাইটোৰ গাৰ প্ৰতিটো বং, চকু কেনেকুৱা, ঠোঁট আদি কেনেকুৱা ইত্যাদি সকলো কথা চাব পাৰিবা।

চবাইৰ বিভিন্ন ঠোঁট

দ্বিতীয়তে, এখন সৰু বহী আৰু এডাল পেঞ্চিল সদায় লগত লাগে। চবাইৰ প্ৰতিটো কথা, চবাইটোৰ বৰ্ণনা, কাম-কাজ, কি খাইছে, ক’ত খাইছে ইত্যাদি প্ৰতিটো কথা দেখাৰ লগে লগে লিখি যাব লাগে।

তৃতীয়তে বঙীন ছবি থকা চবাই, বিষয়ক এখন কিতাপ অতি আৱশ্যকীয়।

কোনো চবাই দেখিলে চবাইটো কি, তাক বাছি টলিওৱাটোত এটা বেলেগ আনন্দ আছে। তোমালোকে যদি কেইটাখন চবাই আৰু সিহঁতৰ কাম-কাজবোৰ চাবলৈ যত্ন কৰা, তেতিয়া লাহে লাহে প্ৰতিটো চবাইকে সহজতে উলিয়াব পাৰিবা। চবাইটো দেখাৰ লগে লগে চবাইটো কিমান ডাঙৰ তাক মন কৰিবা। চবাইবিলাকৰ আহাৰ অনুসৰি ঠোঁটবোৰ বেলেগ বেলেগ হয়। চবাইৰ ঠোঁট দেখিয়েই সি কেনেকৈ খায় ক’ব পাৰিবা। সেয়ে চবাইটো দেখিবলৈ আৰু তাৰ ঠোঁটটো কেনেকুৱা লিখি

বাখিবা। গছৰ গুটিখোৱা চবাইৰ ঠোঁট চুটি আৰু টান। ঠোঁটৰ আগটো অকণমান বেকা। মাছ খোৱা চবাইৰ ঠোঁট দীঘল আৰু আগটো চোকা।

জোঙা আৰু দীঘল ঠোঁটৰ

চবাইবিলাকে বোকাৰ মাজৰপৰা আহাৰ খাব পাৰে। পানীত গজা গছ-বন খোৱা চবাইবিলাকৰ ঠোঁট বহল আৰু চেপেটা, চামুচৰ নিচিনা। মঙহ খোৱা চবাইৰ ঠোঁট বেকা, কিন্তু খুব চোকা। কাঠ-বোকা চবাইবিলাকৰ ঠোঁট আকৌ পোন, টান আৰু জোঙা। সেয়ে কাঠ ককি তাৰপৰা পোক উলিয়াই খাব পাৰে। বহুতো পোক খোৱা চবাইৰ ঠোঁট ক্ষীণ আৰু জোঙা। সেয়ে তোমালোকে চবাইটো চাওঁতেই কেনেকুৱা উল্লেখ কৰিবা।

চবাইৰ বিভিন্ন ঠোঁট

চবাইৰ ঠোঁটবিলাকো বেলেগ বেলেগ হয়। সেই ঠোঁটবিলাক দেখিলেও চবাইটোৰ বহুতো কথা জানিব পাৰিবা।

১) দলনিৰ চবাইবিলাকৰ ঠোঁটবোৰ দীঘল আৰু আঙুলিবিলাকো দীঘল দীঘল হয়। সেয়ে ইহঁতে ঘাঁহ বা দলনিৰ ওপৰে ওপৰে খোজ কাঢ়িব পাৰে।

২) গছৰ ডালে ডালে ফুৰা চবাইবিলাকৰ ঠোঁট আৰু আঙুলি এনেকুৱা

যে সিহঁত শুলে সেই ডালত সিহঁতৰ ঠেঙৰ আঙুলি নিজে নিজে ভালকৈ বান্ধ খাই লাগি যায়।

৩) গহত বগোৱা চবাইবিলাকৰ আঙুলিৰ নখবোৰ টান আৰু জোঙা।

৪) সাঁতোৰা চবাইৰ ভৰিৰ পতা বহল।

৫) মঙহ খোৱা চবাইবিলাকৰ ঠেংবিলাক শক্তিশালী আৰু ঠেঙৰ নখবোৰ চোকা আৰু বেঁকা, যাৰ দ্বাৰা সিহঁতে খোৱা বস্তুটো বা চিকাৰটো কঢ়িয়াই আনিব পাৰে।

৬) মাটিত আহাৰ খোৱা চবাইবিলাকে সিহঁতৰ তিনিটাকৈ থকা জোঙা আঙুলিৰ সহায়ত মাটিৰপৰা আহাৰ বিচাৰি খাব পাৰে।

চবাইৰ বিভিন্ন ধৰণৰ ডেউকাবিলাকেই আমাক চবাইটোৰ উৰাৰ বিভিন্ন নিয়মসমূহ বুজাই দিয়ে।

১) দীঘল আৰু জোঙা ডেউকাৰ দ্বাৰা চবাইবিলাকে খুব জোৰেৰে উৰিব পাৰে।

২) মাটিত ফুৰা চবাই-বিলাকৰ ডেউকা সাধা-বণতে দুটি আৰু গোটা। ইহঁতে মাটিতেই সাধা-বণতে ঘূৰি ফুৰে। বিপদত পৰিলেই কেতিয়াবা অকণমান দূৰ উৰে। বেছি উৰিলেই ভাগবি পাৰে।

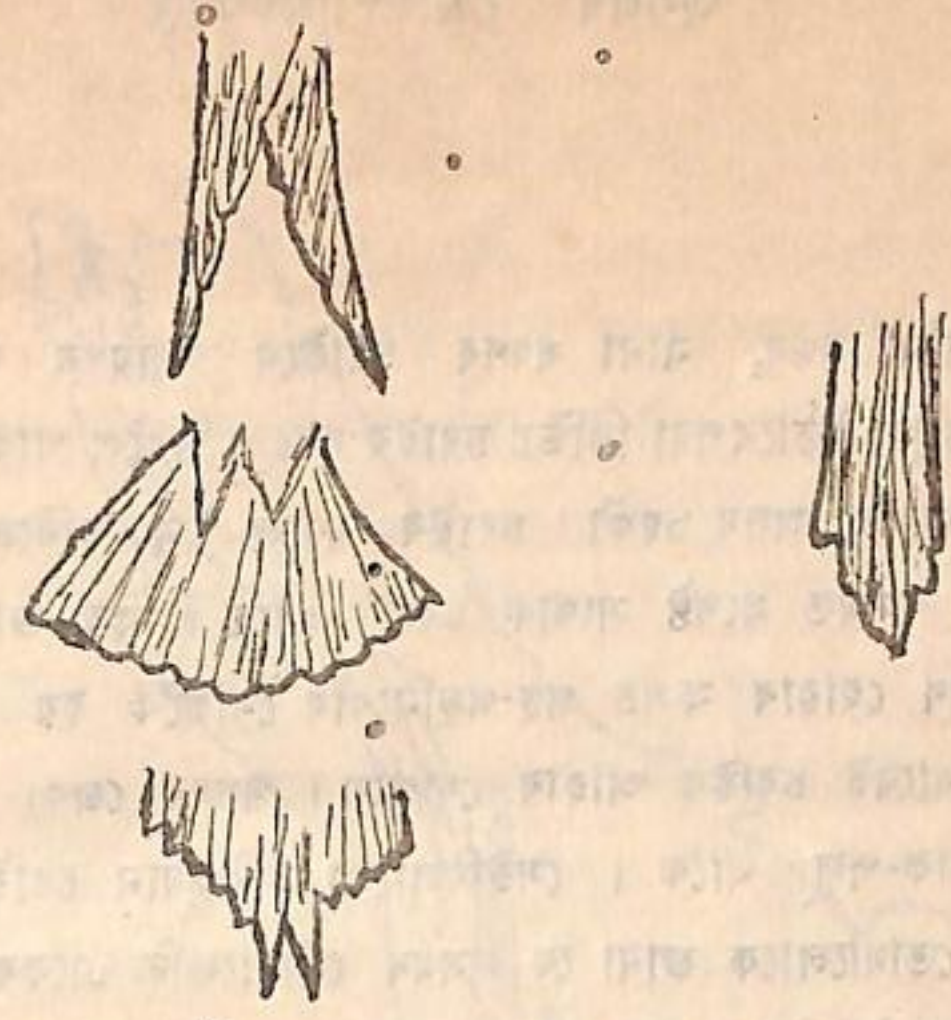

৩) দীঘল আৰু বহল এই ডাঙৰ ডেউকাবিলাকৰ সহায়ত চবাইবিলাকে বহুদূৰ উৰিব পাৰে।

চবাইৰ বেলেগ-বেলেগ

ডেউকা

চবাইবিলাকৰ ফান বা নেজবিলাকো বেলেগ বেলেগ, যাৰ সহায়ত ইহঁতে বেলেগ বেলেগ ধৰণেৰে উৰিব পাৰে। এনেদৰে

চবাইৰ বিভিন্ন ধৰণ

তোমালোকে ঠোঁট, ঠেং, ডেউকা আৰু ফান কেনেকুৱা চবাই এটা দেখিলেই লগে লগে মন কৰিবা। চবাইটো কেনেকুৱা ঠাইত আছে অৰ্থাৎ গহত নে মাটিত নে জোপোহাত, বৈ থকা পানীত নে ক'ত সেই কথাটো তোমালোকে মন কৰিবা আৰু লগে লগে লিখি যাৰা।

কিছুমান চবাইয়ে অকলশৰে থাকে, কিছুমান জোৰ পাতি আৰু কিছুমান চবাইয়ে সদাই জাক পাতি আহাৰ বিচাৰি ফুৰে।

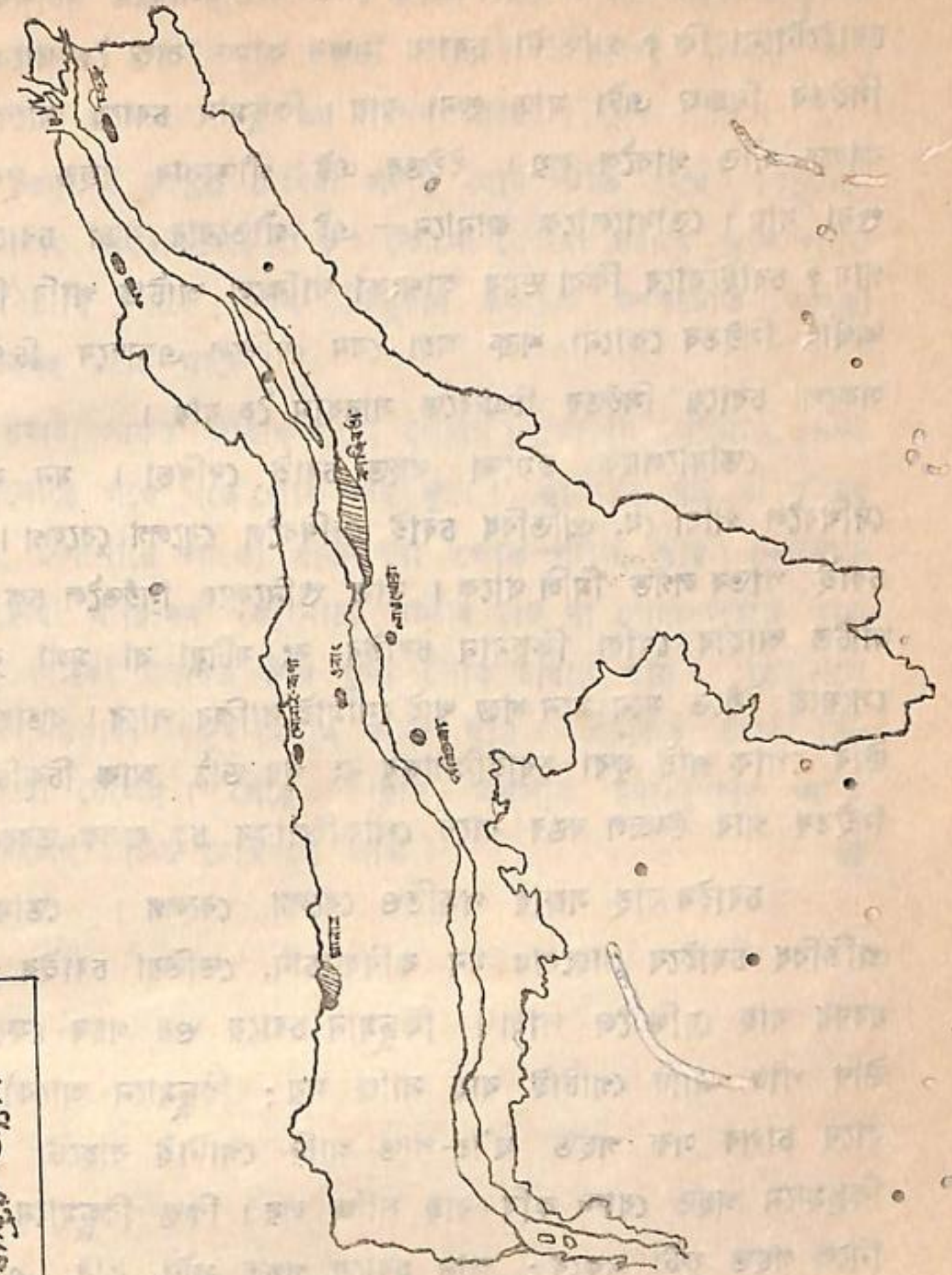
চবাইৰ মাততেই চবাইটো ক'ত আছে আমি বিচাৰি পাওঁ। চবাইটো নেদেখিলেও মাত শুনিলেই জানিব পাৰোঁ— চবাইটো কি চবাই। কিছুমান চবাই দেখাত অলপ একেই; কিন্তু সিহঁতৰ বেলেগ বেলেগ মাততেই ইহঁতক চিনিব পাৰি। তোমালোকৰো যেতিয়া চবাই চোৱাত বাপ বহিব, তেতিয়া চবাইৰ মাত শুনিলেই চাবব মন যাব আৰু মাতটো শুনিলেই কি চবাই নেদেখাকৈয়ে জানিব পাৰিবা।

এনেদৰে চবাই এটা দেখিলে প্ৰতিটো কথা লগে লিখি যাৰা। চাবাচোন আজৰি পৰত এই কামটো কৰি কিমান আনন্দ লাগে। ✕

নানা বঙৰ, নানা ধৰণৰ চৰাইৰে অসমখন ভৰি আছে। সেয়ে বাতিপুৰা উঠাৰেপৰা বিভিন্ন চৰাইৰ মাত শুনিবলৈ পাবা। প্ৰাকৃতিক সম্পদত আমাৰ অসম চহকী। চৰাইৰ ফালে মন কৰিলেও দেখিবলৈ পাবা যে, অসমত যথেষ্ট সংখ্যক চৰাই আছে। কিয় জানা? অসমত বেছি বৰষুণ হোৱাৰ ফলত গছ-গছনিবোৰ বেছিকৈ হয়। সেই সেউ জীয়া গছবোৰেই চৰাইক আহাৰ যোগায়। অসমৰ জেকা মাটিবিলাকত নানা পোক-পলু থাকে। সেইবিলাকো কিছুমান চৰাইৰ আহাৰ। তৃতীয়তে তোমালোকে জানা যে অসমৰ সোমাজেদি একেবাৰে পূবৰপৰা পশ্চিমলৈকে বৈ গৈছে মহাবাহু ব্ৰহ্মপুত্ৰ। এই ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ ছয়োপাৰে আছে বিল, ডোবা আদি পানী হোৱা দ অঞ্চলসমূহ। ঠিক তেনেকৈ অসমত আছে ওখ পাহাৰীয়া অঞ্চলসমূহ। এনেদৰে দেখা যায় যে, অসমখন বিভিন্ন চৰাই থাকিবৰ বাবে উপযোগী। সেয়ে অসমত আন চৰাইৰ তুলনাত যথেষ্ট চৰাই আছে। ভৌগোলিক অৱস্থান আৰু জল-বায়ু অনুসৰি চৰাইবিলাকো বেলেগ বেলেগ হয়। উদাহৰণ স্বৰূপে দেখা যায় যে, বাছিয়া, আমেৰিকা আদিৰ চৰাইবোৰ আমাৰ অসমৰ চৰাইৰ লগত নিমিলে। আনকি আমাৰ অসমত এনে কিছুমান চৰাই আছে যে, সেইবোৰ ভাৰতৰ আন অঞ্চলত পোৱা নাযায়।

অসমত সাতখন অভয়াৰণ্য আৰু এখন ৰাষ্ট্ৰীয় উদ্যান আছে। কিন্তু তোমালোকে মন কৰিবা যে, কেৱল ৰাষ্ট্ৰীয় উদ্যান আৰু অভয়া-ৰণ্য কেইখনত চালেই অসমৰ চৰাই চোৱা নহয়। কাৰণ অসমৰ বিভিন্ন অঞ্চলত সিঁচৰতি হৈ আছে এই বিভিন্ন চৰাইসমূহ। আনহাতে, আমি দেখিবলৈ পাওঁ যে, অসমৰ পূব অঞ্চলৰ অৰ্থাৎ ডিগবৈ, মাৰ্ঘেৰিটা, শদিয়া আদি অঞ্চলত দেখা কিছুমান চৰাই পশ্চিমৰ অৰ্থাৎ গোৱালপাৰা অঞ্চলত দেখিবলৈ নাপাওঁ। ঠিক তেনেদৰে উত্তৰৰ অঞ্চলত দেখা কিছুমান চৰাই হয়তো আমি দক্ষিণৰ অঞ্চলসমূহত দেখিবলৈ নাপাম।

অসমৰ অভয়াৰণ্য আৰু
উদ্যান
আৰু
কিছুমান চৰাই

তোমালোকে মন কৰিলে দেখিবলৈ পাবা যে, প্ৰতিটো চৰাইৰ মাত বেলেগ বেলেগ। নেদেখিলেও সেই মাতবিলাকতে চিনিব পাৰি চৰাইটোনো কি? প্ৰতিটো চৰায়ে নিজৰ কামত ব্যস্ত হৈ থাকে যদিও সিহঁতৰ নিজস্ব এটা মাত শুনা যায়। কিছুমান চৰায়ে আকৌ বসন্ত কালত মাত গাবলৈ লয়। ইহঁতৰ এই গীতবোৰ বহুত দূৰৰপৰাই শুনা যায়। তোমালোকে জানানে— এই গীতবোৰ মতা চৰায়েহে যে গায়? চৰাইবোৰে কিবা ভয়ৰ আশংকা থাকিলে আটাই পাৰি চিঞৰে। অৰ্থাৎ সিহঁতৰ কোনো শত্ৰু অহা যেন দেখিলে এনেদৰে চিঞৰে যে সকলো চৰায়ে সিহঁতৰ চিঞৰতে সান্নিধ্য হৈ যায়।

তোমালোকে হয়তো বহুত চৰাই দেখিছা। মন কৰিলেই দেখিবলৈ পাবা যে, প্ৰতিবিধ চৰাই দেখিবলৈ বেলেগ বেলেগ। বহুতো চৰাই পাতৰ লগত মিলি থাকে। মাত শুনিলেহে সিহঁতলৈ চকু পৰে। মাটিত আহাৰ খোৱা কিছুমান চৰাইৰ বং মটীয়া বা মুগা বৰণৰ। সেয়েহে ইহঁতে মনে মনে শস্য খাই সোমাই থাকিব পাৰে। বতাহত উৰি উৰি পোক খাই ফুৰা চৰাইবিলাকৰ বং খুব ডাঠ আৰু চিক্চিকিয়া। সিহঁতৰ গাৰ উজ্জ্বল বঙৰ বাবে পোকবিলাকৰ চকু জলক-তবক হয়।

চৰাইৰ বাহ সজাব পদ্ধতিও বেলেগ বেলেগ। তোমালোকে প্ৰতিবিধ চৰাইৰ বাহবোৰ মন কৰিবাচোন, তেতিয়া চৰাইৰ বিভিন্ন ধৰণৰ বাহ দেখিবলৈ পাবা। কিছুমান চৰায়ে ওখ গছৰ ফেৰেঙণিত উণি পাত আদি গোটাই বাহ সাজি লয়; কিছুমানে আকৌ একে-বাৰে চাপৰ সৰু গছত ঘাঁহ-পাত আদি গোটাই বাহটো সাজে। কিছুমানে গছত ধোন্দ কৰি বাহ সাজি লয়। কিন্তু কিছুমানে আকৌ নিজে গছত ফুটা নকৰে; আন চৰায়ে গছত ফুটা কৰি এৰি থৈ যোৱাত কিছুমানে তেনে বাহত থাকিবলৈ লয়। কিছুমানে নৈৰ কাষত বা তেনে ওখ গঢ়াৰ মাটিত ফুটা কৰি থাকিবলৈ লয়। কিছুমানে শুকান ঘাঁহ-বন আদিৰে মাটিতে বাহ সাজে। কিছুমানে আকৌ ওখ ওখ ঘাঁহৰ মাজত মাটিৰ ওপৰত বাহ ঠিক কৰি লয়। কিছুমানে গছৰ ধোন্দত ঘাঁহ-বন গোটাই লয়। টোকোৰা চৰায়ে আকৌ নাৰিকল,

তামোল আদি গছত কুঁহিয়াৰ বা ঘাঁহৰ বাহ সাজি ঘটৰ আকৃতিত বাহটো সাজে। পাটসিয়া চৰায়ে আকৌ পাতবোৰ চিলাই কৰি বাহটো সাজে। এনেদৰে বিভিন্ন ধৰণৰ বাহবোৰ দেখা যায়।

কিছুমান চৰায়ে দেখিবা সদায় যোৰ পাতি ফুৰে। কিছুমানে আকৌ সদায় অকলশৰেহে থাকে। কোনো কোনো চৰায়ে জাক পাতি আহাৰ বিচাৰি আহে; কিন্তু কিছুমান চৰাইৰ জাকটোত আকৌ বিভিন্ন ধৰণৰ চৰাই থাকে।

চৰাইবিলাকৰ আহাৰসমূহো বেলেগ। কোনো কোনোৱে গছৰ গুটি, কোনোৱে গছে গছে পোক খাই ফুৰে। কোনোৱে শস্য বা ঘাঁহৰ গুটি খায়, কোনোৱে আকৌ মাটিৰপৰা পোক-পলুহে খায়। কোনোৱে পানীত হোৱা ঘাঁহ-বন, কোনোৱে পানীৰ মাছ বা পোক-পতংগ খায়, কিছুমানে আকৌ বতাহত উৰি ফুৰা পোক ধৰিহে খায়। কিছুমানে আমাৰ অনিষ্টকাৰী এন্দুৰ-নিগনি আদি খায়। এনেদৰে চৰাইবোৰৰ আহাৰবোৰো বেলেগ। সেয়ে আহাৰ অনুসৰি চৰাইবোৰক আমি বেলেগ বেলেগ ঠাইত দেখিবলৈ পাওঁ।

চিত্ৰ। ইয়াত চৰাইৰ বিভিন্ন ধৰণৰ বাহ সাজাৰ দৃশ্য দেখা গৈছে।

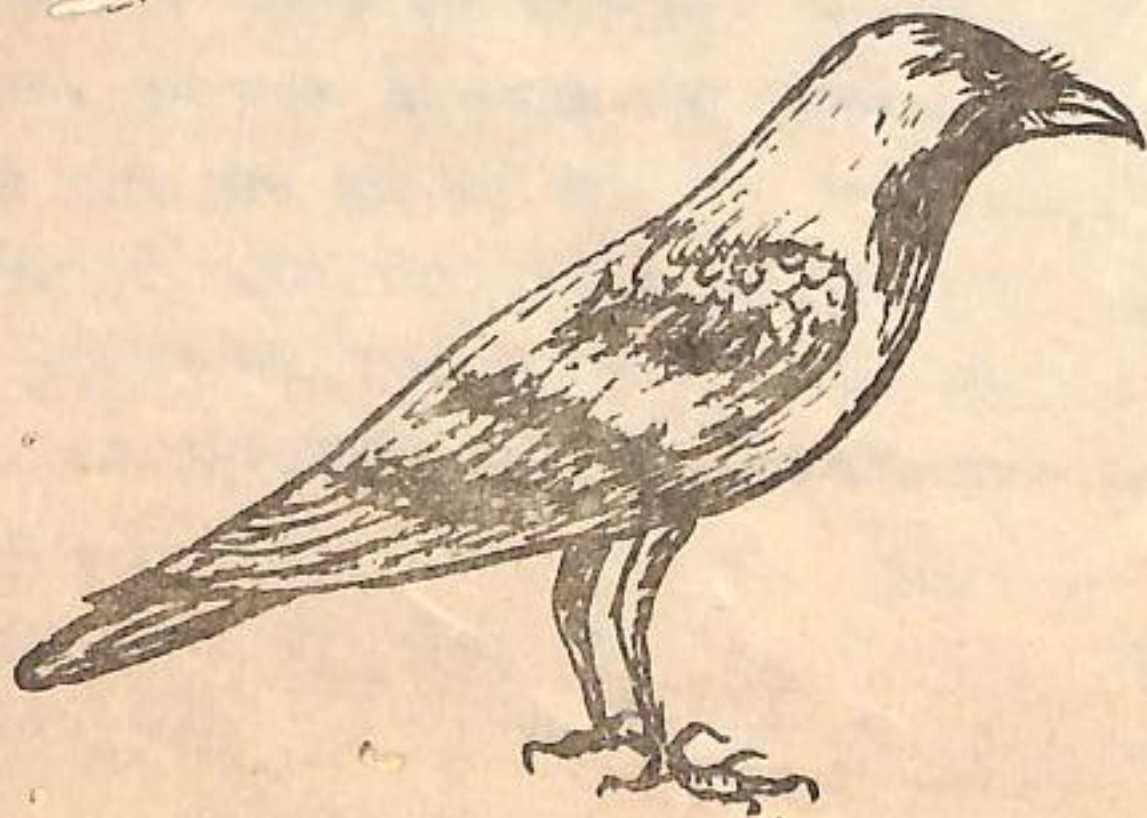
ঘৰ চিৰিকা :

ঘৰ চিৰিকা চৰাই আমাৰ সকলোৰে চিনাকি নহয়। আমাৰ ঘৰে ঘৰে ইহঁতে বাহ কৰি থাকে আৰু অনবৰতে মুখখনেৰে চিৰিক্ চিৰিক্ কৰি থাকে। তোমালোকে বোধকৰোঁ! বাতিপুৰা ঘৰচিৰিকা চৰাইৰ চিঞৰ-বাখৰতে কেতিয়াবা মাৰ পাই উঠা নহয়নে? আমাৰ পাহাৰ-ভৈয়াম সকলো অঞ্চলতেই ঘৰচিৰিকাক পোৱা যায়। ইহঁতে শুকান ঘাঁহ-বন আদি গোটাই লৈ মানুহৰ ঘৰৰ ওপৰত বাহ কৰি থাকে।

আহাৰ : ইহঁতে কি খায় জানা? মাটিত পৰি থকা ধান, মাহ আদি খায়। ঘাঁহৰ গুটি আৰু শিপাও খায়। বনৰ গুব্বিপৰা পোক-পৰুৱাও ইহঁতে খায়। কিন্তু আচৰিত কথা যে, শস্য পথাৰপৰা শস্য নাখায়গৈ।

কাউৰী :

কাউৰীক যি নি নোপোৱা বোধকৰোঁ! কোনো নাই। কাউৰী ছবিধ— চোৰা কাউৰী আৰু পাতি কাউৰী। ইহঁতৰ কা-কা মাতটো

বহুত দূৰপৰা শুনা যায়। চোৰা কাউৰীৰ মাতটো কেৱল অলপ বেছি গুলগলীয়া। পাতি কাউৰী সৰু আৰু চোৰা কাউৰী ডাঙৰ।

ইহঁতে কি খায় জানা— আমাৰ ঘৰৰ ওচৰত পোৱা আমি খোৱা যি কোনো আহাৰেই ইহঁতে খায়, পুকা ফলমূলো ইহঁতৰ আহাৰ। আনকি ইহঁতে গেলা-পচা বস্তুও পেলনি যাবলৈ নিদিয়, সকলো খাই শেষ কৰে। কাউৰী হেনো সকলোতকৈ বুধিয়ক।

কাউৰীৰ এটা স্বভাৱ মন কৰিবলগীয়া যে, ইহঁতে বস্তু সঁচি খায়। বুধিয়ক কাউৰীবিলাকে কেতিয়াবা আহাৰৰ নাটনি হ'ব পাৰে বুলিয়েই বেছিকৈ খোৱা বস্তু পালে সাধাৰণতে খেবৰ ঘৰৰ ওপৰত খেবৰ মাজত নাইবা পানী নোবোৱা ওখ ঠাইৰ জাবৰৰ মাজত লুকুৱাই থয়। আৰু বেতিয়া খোৱা বস্তু কম পোৱা যায়, তেতিয়া সিহঁতে সেইবোৰ উলিয়াই খায়। কাউৰীয়ে ওষ গছৰ ডালত শুকান ডাল, পাত আদি গোটাই বাহ মাজি থাকে। ইহঁতে ৪৫ টা কণা পাৰে।

শালিকা :

শালিকা তোমালোক সকলোৰে চিনি পোৱা, নহয় নে? ডাঠ মটীয়া বঙৰ চৰাইটোৰ মূৰ ক'লা। ঠোঁট আৰু ঠেং হালধীয়া।

এই ঘৰ শালিকাই ঘাঁহ-বন গোটাই লৈ ঘৰৰ দেৱালৰ ওপৰত নাইবা গছৰ খোবোঙত বাহ কৰি থাকে। ইহঁতে চাৰি বা পাঁচটা নীলা বঙৰ কণী পাৰে। ঘৰ শালিকা যোৰ হিচাপেই ফুৰে যদিও মাজে মাজে ইহঁতে জাক পাতিও আহাৰ খায় থাকে। এইবিধ শালিকা সদায় ঘৰৰ ওচৰতে থাকে।

শালিকা কেইবাবিধো আছে। ঘৰ শালিকা তোমালোক সকলোৱে চিনি পোৱা, নহয় জানো? তাৰ বাহিৰেও ঘৰ শালিকাৰ সমানেই আৰু এবিধ শালিকা আছে। সিহঁতক আমি 'চুটীয়া শালিকা' বুলি কওঁ। কেৱল ইহঁত অলপ ছাঁই বৰণীয়া। ঠোঁটৰ ওপৰত ক'লা বৰণৰ কিছুমান নোম থিয় হৈ থাকে। এই চুটীয়া শালিকাই কথা শিকিলে মানুহৰ দৰে কথা ক'ব পাৰে। চুটীয়া শালিকাই গছৰ গুটি খায় আৰু গৰুৰ গাত থকা বিভিন্ন পোক আৰু মাটিৰপৰাও পোক পলু খায়। ইহঁতে গছৰ ফুটাত নাইবা পকাৰ দেৱালত বাহ সাজি থাকে।

কাঠ শালিকা :

কাঠ শালিকাও দেখিবলৈ চুটীয়া শালিকাৰ সৈতে একেই। ইহঁতে গছৰ খোবোঙ বা ফুটাত বাহ সাজি থাকে। গছৰ বিভিন্ন গুটিয়েই ইহঁতৰ আহাৰ।

বন শালিকা :

দেখাত ঘৰ শালিকাৰ সৈতে একেবাৰে একে ; কিন্তু ক'লা বৰণৰ। চকুৰ মণি ঘৰ শালিকাৰ দৰে হালধীয়া নহয়, ইটাগুৰীয়াহে। ইহঁতক জাক পাতি বতাহত উৰি ফুৰা দেখা যায়। ইহঁতে গৰু-ম'হৰ গাত থকা পোক আৰু গছৰ গুটি খায়। ইহঁতে ঘাঁহ বনেৰে বাহ সাজে।

এৰা চৰাই :

এৰা চৰাইটো একেবাৰে সৰু ; প্ৰায় চাৰে চাৰি ইঞ্চিমান হ'ব। চৰাইটোৰ বংটো প্ৰায় গছৰ বাকলিৰ নিচিনা ; কিন্তু নেজডাল ক'লা

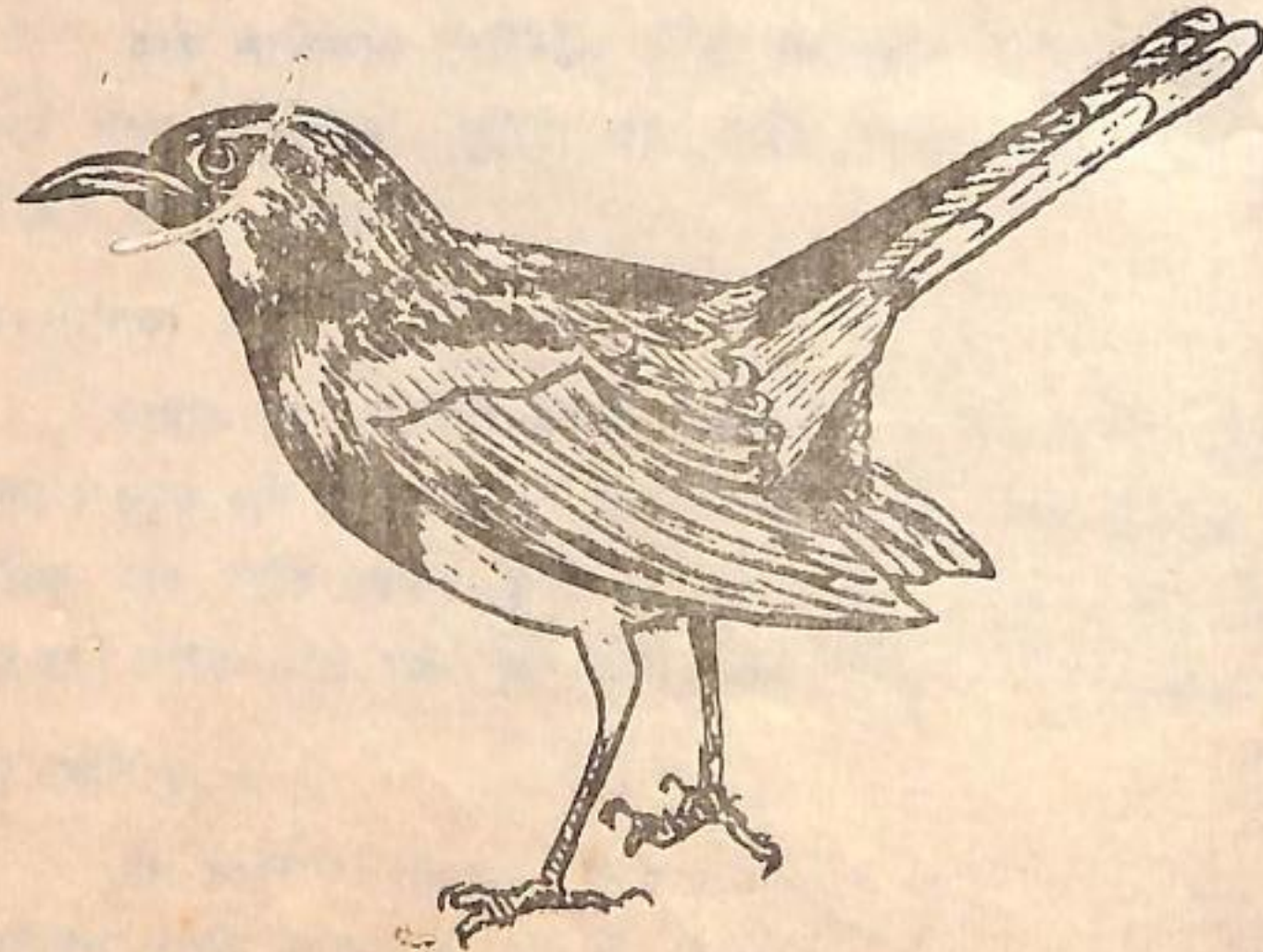
আৰু বগা। ইহঁতে মাজে মাজে মুখেৰে চে-চে কৰি নেজডাল উঠাই থাকে। ইহঁতে মাটিৰপৰা কেচু, জোক আৰু বিভিন্ন পোক-পতংগ খায়। কিন্তু এইবিলাক বিচাৰি ইহঁতে মাটিত ঘূৰি লুফুৰে। একেবাৰে চাপৰতে অৰ্থাৎ মাটিৰপৰা অলপ ওপৰত কোনো গছৰ ডাল বা খুটাত বহি চেঁ-চে কৰি থাকে। খোৱা বস্তু দেখিলে তৎক্ষণাত ধৰি আনি আকৌ সেই ঠাই বা তাৰ ওচৰতে এঠাইত বহি থাকেহি। এইদৰে একেখিনি ঠাইৰ ভিতৰতে ঠাই সলাই সলাই বহি থাকে। চৰাইটো দেখিলে চাবাচোন নাচি নাচিহে ফুৰিছে যেন লাগে। ✠

দহিকতৰা :

দহিকতৰা চৰাইক তোমালোকে সকলোৱে চিনি পাৰা। চৰাইটো ক'লা আৰু বগা। মতা চৰাইটোৰ ক'লা বংটো খুব ধুনীয়া লাগে। কিন্তু মাইকী চৰাইজনী এনেকুৱা নহয়। ক'লা বঙৰ সলনি ইহঁতৰ গাত মটীয়া আৰু ধোঁৱা বং মিহলি হৈ আছে আৰু দেখিবলৈও মতা চৰাইটোৰ দৰে চিক্চিকিয়া উজ্জল নহয়। ইহঁতে নেজ বা ফানকোচা মাজে মাজে উঠাই থাকে। দহিকতৰা চৰাইৰ আহাৰ খোৱাৰ নিয়ম বেলেগ। ইহঁতে বিছা, জোক আদি খোৱাৰ উপৰিও মাটিত থকা পোক-পলু খায়। কিন্তু আন চৰাইৰ দৰে মাটিত আহাৰ বিচাৰি ঘূৰি নুফুৰে। কোনো গছৰ ডালত বা আন কিহবাৰ ওপৰত বহি থাকি ঘপহকৈ মাটিৰপৰা আহাৰ দেখিলেই তুলি আহে আৰু লগে লগে ঠাই সলায়। এইদৰে ইহঁতে ওচৰতে ঠাই সলাই সলাই ঘূৰি ফুৰে।

বাতিপুৰা বাহৰপৰা ওলোৱাৰ আগতে নেজ দাঙি দাঙি চিঞৰি থাকে। মাজে মাজে গছৰ ডালত বহি সুহুৰিয়ায়। কিন্তু বসন্ত কাল অহাৰ লগে লগে মতা চৰাইবোৰৰ গাৰ বং আৰু বেছি উজ্জল হয় আৰু সিহঁতে দীঘল দীঘলকৈ সুৰ টানি থাকে। দহিকতৰাই ঘৰৰ চুকতো বাহ লয়; কেতিয়াবাহে গছত বাহ কৰে।

কপো :

কপো চৰাইক তোমালোকে সকলোৱে দেখিছা, নহয় নে? মাটিত পৰি ইহঁতে আহাৰ বিচাৰি ফুৰে। ঘাঁহ-বন আৰু তাৰ গুটি খোৱাৰ উপৰিও কেতিয়াবা মাটিত থকা পোক-পৰুৱা খোৱাও দেখা যায়। সেয়ে কুৰি খোৱা মাটিত ইহঁত পৰেগৈ।

আমাৰ অসমত কেইবাবিধো কপো দেখা

যায়। কপো কেইবিধ তোমালোকে বাক জ্ঞানানে? সিহঁতৰ নাম নাজানিলেও হয়তো মাতটো শুনি আৰু দেখি কপো বুলি চিনি পোৱা। কুকু-কু-কু—এনেকৈ ইহঁতে কুকলিয়ায় থাকে। কপো চৰাই কেইবিধ কওঁ শুনা—হাকৰা কপো, মাটি কপো, কটীয়া কপো, শিল কপো আৰু ইহঁততকৈ ডাঙৰ কপো বিধৰ নাম হ'ল বৰ কপো। কপোৱে সদায় ঘোৰ হিচাপেই ফুৰে। বাতিপুৰা আলিবাটত কেইবাবোৰো কপো একেলগে পৰি আহাৰ বিচাৰি ফুৰাও দেখা যায়। কপো কেতিয়াও নামাৰিবা দেই। এটা কপো যদি মৰা যায়, লগৰটোৱে একো নেখাই বেজাৰ কৰি কৰিয়েই শেষত মৰি যায়। আন চৰাইৰ

দৰে বেলেগ লগ গোটাই নলয়। আন চৰাইবিলাকে যেনেকৈ অকণমান শব্দ এটাও ঘপহকৰে শুনে, তাৰ তুলনাত কপৌ চৰাইৰ কাণখন অলপ গধুৰ বুলি ক'ব পাৰি। কপৌৱে সাধাৰণতে বেছি ওখ নোহোৱা গছৰ সমান্তৰাল ডালত ঘাঁহ-বন-খেৰ আদিৰে বাহ সাজে।

চেকচেকী :

এই চেকচেকী চৰাইক অতি সহজেই দেখা যায়। ইংৰাজীত ইহঁতক “প্ৰাইক” বুলি কয়। ইহঁতৰ তিনিটা জাত আছে। তাৰে মটীয়া চেকচেকী বিধ বেছি দেখা যায়। ইহঁত ক'ত থাকে জানা? সক গছৰ ডালত বহি থাকে। বাটেদি যাওঁতে চাবাচোন, এনেকুৱা চৰাই ধাননি পথাৰৰ কাষৰ ক্ষেত্ৰত বহি থাকে, নাইবা লাঠিৰ তাঁৰত বহি তললৈ একান্ত মনেৰে চাই থাকে। কিয় জানা? ইহঁতে মাটিত থকা কেচু, জোক, বিছা আৰু বিভিন্ন পোক-পতংগ খায়। কেতিয়াবা সাপ খোৱাও দেখা যায়। তললৈ একান্ত মনেৰে সেই আহাৰবোৰ চাই থাকে আৰু দেখিলেই তৎক্ষণাত ধৰি লৈ আহি বহি লৈ খায়। সাধাৰণতে ইহঁত মুকলি ঠাইত থাকে। ইহঁতে চেক্ চেক্ চেক্ চেছ চেছ চেছ কৰি চিঞৰে। দিনটো শুনা যায় যদিও সন্ধিয়াৰ লগে লগে ইহঁতৰ মাত বেছি শুনিবলৈ পাবা আৰু এদিন শুনিলেই সহজেই ইহঁতৰ মাত বুজি পাবা। এই মটীয়া চেকচেকী চৰাই সাধাৰণতে অলপ ওখ ঠাইত ঘাঁহ-বন-পাত আদি গোটাই লৈ বাহ সাজি তাতেই কণী পাৰে। ইহঁতৰ চকুৰ লগতে উজ্জল ক'লা বঙৰ এডাল আঁচ আছে। ইহঁতৰ ঠোঁটটো বেঁকা; সেয়ে পোক-পতংগ ভালকৈ ধৰি আনি খাব পাৰে।

এনেকুৱা আন এবিধ চেকচেকী চৰাই আছে। সিহঁত অলপ ডাঙৰ। আৰু এবিধ চেকচেকী চৰাই আছে; সিহঁতৰ মূৰ আৰু পিঠি চিলেটৰ বঙৰ। পিঠিৰ তলফালে আৰু পেটৰ ফালে বগুৱা ঠোঁট আৰু চকুৰ গুৰি মটীয়া চেকচেকীৰ নিচিনা। ইহঁতে টি-টি-টি-টুই-টুই চেৰেক্-চেৰেক্-চেৰেক্ এনে ধৰণেৰে চিঞৰে।

কুকুহা :

কুকুহা দেখিছানে বাক? কুকুহা চৰাইক ঢোবা কাউৰীৰ নিচিনাই লাগে যদিও চৰাইটো কাউৰীতকৈ অকণমান ডাঙৰ।

চৰাইটো ক'লা-বঙা আৰু তাত সেউজীয়া চিকমিকনি থকাৰ নিচিনা। ডেউকা হ্ৰদ্বন সক হোৱাৰ বাবে বেছিকৈ উৰিব নোৱাৰে। সেই সুযোগতে ঢোবা কাউৰীয়ে ইহঁতৰ বাহৰপৰা কণী খাই পলায়। জেকা মাটিত থকা কেচু, জোক আৰু আন পোক-পলুৱেই ইহঁতৰ আহাৰ। সেয়ে মাটিতে তেনে আহাৰ বিচাৰি ঘূৰি ফুৰে।

জোপোহা সক গছতে ইহঁতে শুকান ঘাঁহ-খেৰ আদি গোটাই বাহ কৰি থাকে। সাধাৰণতে কাউৰী বা আন চৰায়ে নেদেখিবৰ বাবে ডাঠ জোপোহা গছৰ মাজত নাইবা লতাৰে আবৰি থকা জোপোহা গছত ইহঁতে বাহ সাজে।

গৰলি :

গৰলি চৰাইৰ কাম-কাজো কুকুহাৰ দৰেই। ডেউকা চুটি আৰু নেজ দীঘল হোৱা বাবে ইহঁতেও বেছি উৰিব নোৱাৰে। চৰাইটো প্ৰায় যোল-সোতৰ ইঞ্চি দীঘল হ'ব। গৰলি চৰাই মটীয়া আৰু বগুৱা বৰণৰ। ঠোঁটটো বেঁকা আৰু বঙা। ইহঁতে ফুটুকানি বা তেনে জোপোহা-

বিলাকতে ঘূৰি ফুৰে। মাটিবপৰা বিভিন্ন পোক-পতংগ খোৱাৰ উপৰিও মাটিত সৰি থকা জামু বা আন গছৰ গুটিও খায়। মাজে মাজে সৰু সৰু গছবিলাকৰপৰাও পোক বিচাৰি খায়। ইহঁত কুকুৰাৰ দৰে অকণমান উৰি গৈয়েই জিৰণি লয়।

সৰু জোপোহা গছতে গৰলি চৰায়ে বাহ সাজি থাকে।

কুকুৰা :

অসমৰ হাবিবিলাকত কুকুৰা চৰাই যথেষ্ট আছে। আমাৰ ঘৰচীয়া কুকুৰাৰ দৰে মতা কুকুৰাটো ডাঙৰ আৰু ইহঁতৰ গাত বহুতো উজ্জল বং আছে। মাইকী কুকুৰা অলপ সৰু আৰু শেতা বৰণৰ। মতাকুকুৰাই ৰাতিপুৱা আৰু আন সময়তো মাজে মাজে বৰ ডাঙৰকৈ চিঞৰে। কিন্তু মাইকী কুকুৰাই কণী পাৰি উঠিহে অলপ ডাঙৰকৈ চিঞৰে। কুকুৰা চৰায়ে ঘাঁহ-বন, ধান-মাহ আদি খোৱাৰ উপৰিও মাটিত থকা বিভিন্ন পোক-পতংগ খুচৰি খুচৰি খায়। কুকুৰা চৰায়ে খুব দৌৰিব পাৰে; সেয়ে মানুহ দেখিলেই দৌৰি হাবিত সোমায়।

ৰাতি কুকুৰাবিলাকে সৰু সৰু গছৰ ওপৰত উঠি থাকে। ইহঁতে দীঘল দীঘল ঘাঁহ বা খেৰ গছৰ মাজত শুকান ঘাঁহ-বন গোটেই লৈ কণী পাৰিবৰ বাবে সুবিধা কৰি লয়। ঘাঁহৰ মাজত ইমান ধুনীয়াকৈ বাহটো সাজে যে বাহ বুলি সহজে চকুত নপৰে।

ডাউক :

তোমালোকে নিশ্চয় ডাউক সকলোৱে দেখিছা, নহয় নে? ডাউকৰ সংখ্যা অসমত খুব বেছি। অকণমান হাবি হ'লেই তাত ডাউক থাকে। কাৰণ আমাৰ জেকা মাটিবিলাকত যথেষ্ট পৰিমাণে ইহঁতৰ আহাৰ পোৱা যায়। তোমালোকে এটা কথা মন কৰিবাচোন খুব বেছিকৈ কেইবাদিনো ব'দ দিলে ডাউকক বৰকৈ দেখা নাযায়। কাৰণ, মাটিবোৰ তেতিয়া একেবাৰে শুকান হৈ থাকে বাবে সেই সময়ত সিহঁতে খালত আহাৰ বিচাৰি ফুৰে।

ডাউকে যথেষ্ট দৌৰিব পাৰে আৰু ঘপহকৈ উৰিব পাৰে। সেয়ে ইহঁতে নিৰ্ভয়ে আহাৰ বিচাৰি ফুৰে। মানুহ ওচৰলৈ গ'লেই

তৎক্ষণাত পলায়। সৰু জোপোহা গছ বা ফুটুকানিবিলাকতে ডাউকে বাহ সাজি থাকে। ইহঁতে কোৱাক-কোৱাক-কোৱাক-কোৱাককৈ চিঞৰে। ডাউকৰ গাৰ ওপৰপিনে নীলা ধোঁৱা বৰণীয়া আৰু দেখিবলৈ ক'লাৰ নিচিনা লাগে। তলফালে অৰ্থাৎ মুখবপৰা ক্ৰমে তললৈকে একেবাৰে বগা। নেজৰ খৰা আৰু তাৰ তলডোখৰ বাদামী বৰ।

ড'ৰিক :

ড'ৰিক দেখিছানে ব্লক? ইহঁতৰ গাৰ ওপৰ ফালটো ক'লা আৰু নীলা মিহলি। ডেউকাৰ আগকণ বগা। মূৰৰ ওপৰত কিছুমান পাখি আছে। এইবিলাক ওপৰলৈ উঠি থাকে। ক'লাৰ নিচিনা মটীয়া বঙৰ নেজৰ পাখিবিলাকত সেউজীয়া আছে আৰু নেজডাল দীঘল। মতা চৰাইটো প্ৰায় ১২/১৩ ইঞ্চি মান দীঘল হ'ব। মাইকী চৰাই মটীয়া বঙৰ।

ড'ৰিকে হাবিৰপৰা ওলাই আহি মুকলি ঠাইত আহাৰ বিচাৰি ফুৰে। ধান-মাহ, ঘাঁহৰ গুটি-শিপা আৰু মাটিত থকা বিভিন্ন পোক খায়। ইহঁতে মনে মনে আহি শস্য পথাৰত শস্য খাই থাকেহি। হাবিৰ সৰু জোপোহাবিলাকৰ মাজতে ড'ৰিক চৰাই থাকে। চাহ গছৰ মাজত থাকিবলৈও ইহঁতে ভাল পায়।

দেওডৰিক :

ড'ৰিক চৰাইৰ একে জাতৰ চৰাই। বহুতে ইহঁতক "উলুম্বা" চৰাই বুলিও কয়। ইহঁতৰ পিছপিনৰ ফানকোছা দীঘল; সেয়ে ম'ৰা চৰাই যেন লাগে। দেওডৰিক মটীয়া বঙৰ। আৰু গাত ক'লা ক'লা থকা। চৰাইটো দেখিবলৈ খুব ধুনীয়া। মাজে মাজে হাবিৰ মাজৰ মুকলি ঠাইত ইহঁতে নাচে। ইহঁতে আন ড'ৰিক চৰাইৰ দৰেই ধান, মাহ, ঘাঁহৰ গুটি আৰু মাটিত থকা পোক-পলু আদি খায়।

খোলাকটি :

খোলাকটি (গ্যামা) চৰাইক অসমৰ কোনো কোনো ঠাইত দেখা যায়। চৰাইটো প্ৰায় আঠ (৮) ইঞ্চি দীঘল হ'ব। ইহঁতৰ

চবাইটো চাই নেজডাল যথেষ্ট দীঘল। চবাইটোৰ মূৰ বুকু, ডিঙি আৰু পিঠিৰ একোডাখৰলৈকে একেবাৰে ক'লা। পিঠিৰ তলডোখৰ বগা আৰু পেটটো পাতল মটীয়া বঙৰ নিচিনা। দহিকতৰা চবাইতকৈ দেখিবলৈ অলপ বেলেগ আৰু নেজডাল দীঘল। এইবিধ চবাইয়ে গছৰ ডালত বা কোনো খুঁটাত বহি একান্ত মনেৰে ধুনীয়াকৈ সুলুবিয়াই থাকে।

ইহঁতে এঠাইত বহি থাকি মাটিৰপৰা পোক-পতংগ ধৰি খাই আকৌ ওপৰত বহি থাকেহি।

বতা :

বতা চবাই আমি পথাৰতেই দেখিবলৈ পাওঁ। বতা চবাই সাধাৰণতে মটীয়া বঙৰ। ইহঁতৰ গাত পাতল আৰু ডাঠ মটীয়া বঙেৰে আঁক আঁক থাকে। ইহঁতে মনে মনে আহি ধাননি পথাৰত ধান খাই থাকেহি। ইহঁতৰ গাৰ বংটোৰ বাবেই সহজে মানুহৰ চকুত নপৰে। ধান-মাহ আদি শস্য খোৱাৰ উপৰিও ঘাঁহৰ গুটি খায়। ইহঁতে হাবিৰপৰা ওলাই আহি আহাৰ বিচাৰি ফুৰে। বতা চবাইয়ে ঘাঁহৰ মাজতে শুকান ঘাঁহ-বন, পাতল আদি গোটাই বাহ সাজে। কেতিয়াবা ধাননি পথাৰৰ ধানৰ মাজতো ইহঁতৰ কণী পোৱা যায়।

কাম :

'কাম চবাইৰ' বঙা ঠোঁট' কথাষাৰ বোধকৰোঁ তোমালোকে শুনিছা অৰ্থাৎ এই কাম চবাইটো বঙা ঠোঁটৰ বাবে জিলিকি থাকে। দীঘল দীঘল ঠেং ছুটা আৰু ঠোঁটটো একেবাৰে বঙা। গাটোত নীলা থকা আৰু ফান্ কোচাৰ তলফালটো একেবাৰে বগা। ফানকোচা একে-বাৰে চুটি। কাম চবাই ধাননি পথাৰ, দলনি আৰু পানীৰোৱা ঠাই বিলাকতে থাকে। ইহঁতে যোৰ হিচাপেই থাকে যদিও শস্য পথাৰত ইহঁতক জাক পাতি থকা দেখা যায়।

ধান, মাহ আদি শস্য খোৱাৰ উপৰিও কোমল গছৰ পুলি আৰু ঘাঁহৰ শিপা খায়। কাম চবাইয়ে ফল-মূল বা আন কিবা বস্তু পালেও আন চবাইৰ দৰে ঠোঁটেৰে কেৱল খাই নাথাকে। এটা ঠেঙেৰে তুলি আনি মানুহে খোৱাৰ দৰে ধুনীয়াকৈ খায়। ইহঁতে খোজকাঢ়িয়ে ঘূৰি ফুৰে আৰু আৱশ্যক অনুসৰি খুব দৌৰিব পাৰে। কেতিয়াবাহে ইহঁতক গছত উঠা দেখা যায়।

ইহঁত নল খাগৰি, দীঘল ঘাঁহ বা মেটেকাৰ মাজত থাকে যদিও কণী পৰাৰ আগে আগে ঘাঁহ-বন গোটাই সজিয়া কৰি লয়। তাতেই ইহঁতে তিনিটাৰপৰা সাতটালৈকে ফুটফুটিয়া কণী পাৰে।

টি-টিহত :

টি-টিহত চবাইক তোমালোকে নেদেখিলেও ইহঁতৰ মাতটো তোমালোকে প্ৰায়েই শুনি থকা নহয়নে ? 'টি-টি-টি-হত, টি-টি-টি-হত' এনেদৰে ইহঁতে ওপৰেদি চিঞৰি চিঞৰি যায়। আনকি কেতিয়াবা জোনাক নিশা বহুত বাতিও ইহঁতৰ এই মাত শুনা যায়।

চবাইটো চৈধ্য ইঞ্চিমান ডাঙৰ হ'ব। ইহঁতৰ গাৰ ওপৰ-ফালটো বতাব নিচিনা মটীয়া আৰু তলফালটো বগা। মূৰ, ডিঙি আৰু বুকু ক'লা। চকুৰ আগছোৱা চোকা বঙা। ঠেং হালধীয়া আৰু বঙা ঠোঁটৰ আগকণ ক'লা।

ইহঁতে খেতিৰ পথাৰ, মুকলি পথাৰ, নৈ বা পুখুৰীৰ কাষত ধোৰ হিচাপে থাকে যদিও কেতিয়াবা মুকলি পথাৰত জাক পাতিও পাব পাৰে। মাটিত থকা কেছু, কুমতি আৰু বিভিন্ন প্ৰকাৰৰ পোক-পৰুৱাবোৰ খায়।

এইবিধ চবাইৰ এনে এটা শক্তি আছে যে ইহঁতে শত্ৰু অহাৰ কথা অতি সোনকালে গম পায়। কোনোবা অহা যেন দেখিলেই চিয়'ৰি দিয়ে আৰু আন চবাইবোৰ সিহঁতৰ মাততেই সজাগ হৈ পৰে। টি-টিহত চবাইয়ে নিজান ঠাইৰ ওখ মাটিত কণী পাৰিবলৈ যায়। সাধাৰণতে আমাৰ অসমৰ শিলৰ পাহাৰবিলাকত ইহঁতক কণী পাৰি পোৱালী জগোৱা দেখা যায়। কণী পৰা সময়তো ইহঁতে খুব চিয়'ৰে। বগলী :

আমি মুকলি পথাৰত বহুতো চবাই দেখোঁ নহয় নে ? তাৰ ভিতৰত বগলী সকলোৰে চিনাকি। বগলী দুবিধ আছে— যি বিধৰ ঠোঁট হালধীয়া, ঠেং ক'লা সিহঁতক 'গৰুগ' বুলি কয়। ইহঁতে গৰুগ গাত থকা পোকবোৰ খায়। সেয়ে ইহঁতে গৰুগ গাৰ ওপৰত নাইবা গৰুফুৰা ঠাইবিলাকত থাকে। পানী বগ— এইবিধ বগলীৰ ঠোঁট আৰু ঠেং দুয়োটা ক'লা। ইহঁতে পথাৰত থকা বিভিন্ন পোক-পতংগ খায়। ইহঁতে পানীবোৰা পথাৰত মাছ বিচাৰি ফুৰে। গৰুগক য'তে-ত'তে দেখা যায়। কিন্তু পানীবগক কেৱল পথাৰততে দেখা যায়।

শামুক ভঙা :

শামুকভঙা চবাই দেখিছানে বাক ? ইহঁতৰ ঠোঁটেই চিনিব পাৰি। ইহঁতৰ দীঘল ঠোঁটৰ মাজত এটা ফাক থাকে। সেয়ে ইহঁতে সহজে শামুক ভাঙি খাব পাৰে। আন চবাইবিলাকে ইহঁতৰ দৰে সহজে শামুকটো ভাঙি খাব নোৱাৰে। ইহঁতে পথাৰত মাজে মাজে বৈ থাকে। বগা চবাইটোৰ ডেউকাৰ আগৰ পাখিবোৰ ক'লা।

“তেতিয়া সাৰে” :

তোমালোকে দেখিছানে বাক ?
আমাৰ বিছ নামত 'তেতিয়াসাৰে

ধুনীয়া' বুলি বোধকৰো গোৱা শুনিছা। ইহঁতকো পথাৰতে দেখা যায়। ইহঁত ওখ প্ৰায় চল্লিশ ইঞ্চি মান হ'ব। বগা চবাইটোৰ মূৰ আৰু ডিঙি ক'লা আৰু চিক্চিকিয়াকৈ জিলিকি থাকে। ডেউকাৰ আগ-বিলাক ক'লা; কিন্তু ক'লাত নীলা আৰু সেউজীয়া জিলিকি থকাৰ নিচিনা। ইহঁতৰ ঠেং দুটা যথেষ্ট দীঘল দীঘল।

মাহদলা :

মাহদলা চবাইৰ ঠোঁটৰ আগটো বহল। বগা চবাইটোৰ ডিঙিৰ তলডোখৰ হালধীয়া, ক'লা ক'লা ঠেং দুটা যথেষ্ট দীঘল। মাহদলা চবাই জাকপাতি আকাশেদি উৰি যাওঁতে ইংৰাজীৰ 'ভি' [v] আখৰৰ দৰে দেখা যায়। ইহঁত ওপৰেদি উৰি যাওঁতে এটা শব্দ কৰি যায়।

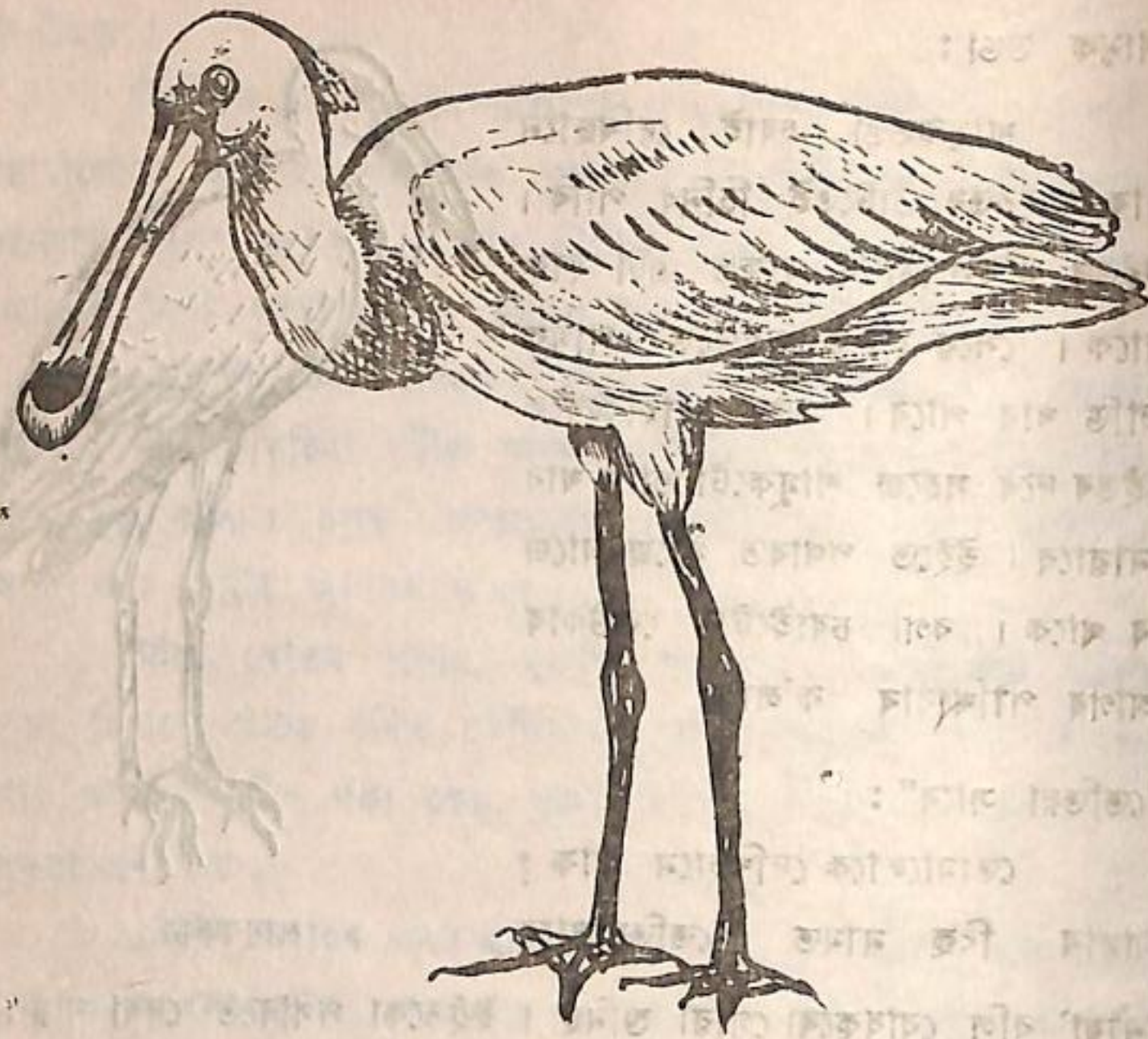
বৰটোকলা :

বৰটোকলা চবাইক পথাৰত নিশ্চয় দেখিছা ! অৱশ্যে বৰ্তমান এনেবিধ চবাই একেবাৰে কমি গৈছে। বৰটোকলাৰ গাটো

শামুকভঙা

মাহদলা

ক'লা, গাব তলফালে বগা, মূৰটো টপা। ইহঁতৰ ঠোঁটটো দীঘল আৰু জোঙা। পানী থকা পথাৰত ইহঁত খিয় হৈ বৈ থাকে। মাহ, ভেকুলি, বিভিন্ন পোক-পতংগ খোৱাৰ উপৰিও ইহঁতে শগুনৰ লগতে মৰা গৰু-ছাগলিৰ মঙহো খায়।

হাড়গিলা :

বৰটোকলাৰ সৈতে একে জাতৰ। বৰটোকোলাতকৈ অলপ ডাঙৰ। হাড়গিলা প্ৰায় চাৰিফুট ওখ। পথাৰত শামুকভঙা বা তেনে জাতৰ চৰাইৰ লগতেই হাড়গিলাক দেখিবলৈ পাবা। হাড়গিলা চৰাইৰ ঠোঁটৰ তলতে এটা টোটেলা থাকে। খোৱা বস্তুবিলাক তাতেই জমা হৈ থাকে। টোটেলাটোৰ ওপৰত কিন্তু পাখি নাথাকে, একেধাৰে মিহি। ইহঁতে গহীন হৈ পথাৰতে বৈ থাকে। দেখিলে এনে লাগে যেন ইহঁতেই পথাৰৰ চৰাইবিলাকৰ ভিতৰত বজা।

কাঁকৈচোৰা :

কাঁকৈচোৰা চৰাইকো এইবিলাক চৰাইৰ লগতে পথাৰত দেখা যায়। ইহঁতৰ ঠোঁট আৰু ঠোঁট যথেষ্ট দীঘল। বগা চৰাইটোৰ গাত সেউজীয়া, ক'লা, গুলপীয়া আদি বিভিন্ন বঙেৰে আঁকি খোৱাৰ নিচিনা।

এনেধৰণেৰে পথাৰত অনেক চৰায়েই দেখা যায়। ভেকুলি, মাহ, কেঁকোৰা, আন বিভিন্ন পোক-পতংগই ইহঁতৰ আহাৰ। কিন্তু সদায় একে পথাৰতে বা একে ঠাইতে ইহঁতক দেখা নাযায়। অৰ্থাৎ আহাৰ থকা ঠাই বিচাৰি তেনে ঠাইত থাকেগৈ। পথাৰত থকা এই ডাঙৰ ডাঙৰ চৰাইবিলাক বাতি ওখ গছত থাকেগৈ। কেইবাবিধৰ চৰাই একে-লগে একেজোপা গছতে থাকে। আমাৰ ইয়াত বগলী যথেষ্ট পৰিমাণে আছে। ইহঁতে সাধাৰণতে বাঁহ গছত থাকে। কিন্তু চৰাই কেইবিধৰ বৰ্তমান একেধাৰে কম পোৱা যায়।

বালিমাহী :

বালিমাহী চৰাইবিধ দেখাত অতি পৰিষ্কাৰ। ঠুঁটৰি, ডিঙি, মুখকে আদি কৰি গাব গোটেই তলফালে বগা। বুকুত বিপ শৰাৰ দৰে উজ্জ্বল ক'লা ৰং আছে। গাব ওপৰফালটো ক'লা। মুঠতে চৰাইটো দেখিবলৈ খুব ধুনীয়া। অকণমানি চৰাইটো প্ৰায় ঘৰচিৰিকাৰ (৬ ইঞ্চি) সমানেই হ'ব, কিন্তু ক্ষীণ। ইহঁতক ঘোৰ হিচাপে নাইবা অকলশৰীয়াকৈ দেখা যায় যদিও কেতিয়াবা ঘাঁহৰ গুটি বিচাৰি জাক পাতিও থাকে।

বালিমাহী চৰায়ে অকণমানি ঠাইৰ ভিতৰতে দৌৰি দৌৰি খোৱা বস্তু খাই ফুৰে। মাটিত বা মাটিৰ ওপৰতে থকা পোক-পলুবিলাকেই

হাড়গিলা

ইহঁতে খায়। যোৰে যোৰে দৌৰি আহাৰ বিচাৰি ফুৰোঁতে মুখেৰে টিপ টিপ কৰি থাকে। বাতি বালিমাহী চৰায়ে জাক পাতি গৈ কুঁহিয়াব গছত নলখাগৰিৰ পাতত নাইবা বেছি পাত থকা জোপাহা গছত থাকেগৈ। কিন্তু মাৰ্চ-এপ্ৰিল মাহত আমাৰ ঠাইৰপৰা বহু দূৰলৈ অৰ্থাৎ কাশ্মীৰ, লাডাখ আদি ঠাইলৈ কণী পাৰিবৰ বাবে যায়গৈ। বালিমাহী আৰু এবিধ আমাৰ ইয়ালৈ আহে। সিহঁতৰ গাটো ধোঁৱা বঙৰ আৰু হালধীয়া।

লবিয়লি :

লবিয়লি চৰাইটোও প্ৰায় তেৰ ইঞ্চি মান হ'ব। চৰাইবিধ দেখাত অলপ বেলেগ ধৰণৰ। ইহঁতৰ মূৰটো সৰু। গাৰ ওপৰছোৱাত মটীয়া বঙৰ। বগা আৰু সোণোৱালী ফুটফুটীয়া আছে। গাৰ তলফালে বগা; কিন্তু বুকুৰ মাজছোৱা মটীয়া, ধোঁৱা আৰু হালধীয়া ৰং মিলাই থোৱাৰ নিচিনা।

এইবিধ চৰাই আমাৰ ইয়ালৈ শীতকালিহে আহে। মাৰ্চ-এপ্ৰিল মাহত ইহঁত চাইবেৰীয়ালৈ যায়গৈ। তাতে বাহ থিক কৰি কণী পালেগৈ। ইহঁতে জেকা ঘাঁহনি নাইবা মাটিৰ ওপৰত দৌৰি ফুৰে। মাজে মাজে অকণমান বৈ আহাৰ মুখত স্তমুৱাই লয়। আকৌ দৌৰি ফুৰে। শামুক, কেঁকোৰা, পোক আৰু জামুজাতীয় গছৰ গুটিয়েই ইহঁতৰ আহাৰ। দৌৰি আহাৰ বিচাৰি ফুৰোঁতে মুখেৰে টু-ই টু-ইকৈ চিৰি থাকে।

বালিমোৰা :

বালিমোৰা চৰাইক তোমালোকে দেখিছানে বাক? সেউজীয়াৰ নিচিনা মটীয়া গাৰ। চৰাইবিধৰ গাৰ তলফালটো বগা। অকণমান বোকা ৰং সামি থোৱাৰ নিচিনা লাগে। উৰিলে ইহঁতৰ মটীয়া বঙৰ নেজ আৰু নেজৰ ওপৰভাগ ওলাই পৰে। ইহঁতৰ ঠোঁট জোঙা আৰু দীঘল। পুখুৰী, হোলা বা পানীৰোৱা অঞ্চলৰ কাষতে ইহঁতক পোৱা যায়।

ইহঁতে টি-উটি কৰি চিঞৰি থাকে। সৰু সৰু পোক-পৰুৱা, পলু আদি মাটিৰপৰা খায়। বাৰিষাৰ আগে আগে ইহঁতে ঠাণ্ডা ঠাইলৈ যায়গৈ। তাতে বাহ মাজি কণী পাৰে।

বালিমোৰাৰ কেইবাটাও জাত আমাৰ ইয়ালৈ আহে। বিল, কুঁৱা, পুখুৰী আদিৰ কাষতে ইহঁতক পোৱা যায়। ○

পানীত থকা আৰু পানী কাষৰ চৰাই

মাছবোকা :

নীলা মাছবোকা চৰাইক তোমালোকে সকলোৰে চিনি পোৱা নহয়নে? পুখুৰী, নৈ বা বিলত মাছবোকা চৰায়ে প্ৰধানকৈ মাছ খায়। তাৰ বাহিৰেও ভেকুলি, কেচু আৰু পোক-পতংগ ইহঁতৰ আহাৰ। মাছবোকা চৰাই কেইবাবিধো আছে। যেনে : বগা বুকুৰ মাছবোকা, নীলা মাছবোকা, ডাঙৰ মাছবোকা আৰু ফুটফুটীয়া মাছবোকা। ফুটফুটীয়া মাছবোকাটো যিকোনো পানীৰ কাষতে দেখা যায়। ইহঁত সাধাৰণতে জান-জুৰিবিলাকৰ কাষত থাকে। পুখুৰী, নৈ, বিল আদিৰ বাহিৰেও পথাৰত বৈ থকা পানীৰ কাষৰ কোনো গছৰ ডাল বা খুটাত বহি একান্ত মনেৰে পানীলৈ চাই থাকে এই মাছবোকা চৰাইবোৰে। মাজে মাজে পানীৰ ওপৰে ওপৰে উৰি যায় আৰু মাছ দেখিলেই থাপ মাৰি ধৰি খায়। ইহঁতৰ ঠোঁটবিলাক দীঘল, জোঙা আৰু টান। দীঘল ঠোঁটৰ বাবেই ইহঁতে পানীত ঠোঁট স্তমুৱাই মাছ খাব পাৰে। মাছবোকা চৰাইবিলাকে নৈ, জান, পুখুৰী আদিৰ পাৰৰ ওখ মাটিত গাঁত কৰি বাহ মাজে। তোমালোকে নৈৰ পাৰত ইহঁতৰ বাহ দেখিবলৈ পাবা।

পানী-কাউৰী :

পানী কাউৰী তোমালোকে দেখিছানে বাক? নৈ বা বিলৰ পাৰত বা মাজত কোনো খুটাত বা মাটিতে পানী কাউৰী অকলশৰে বা জাক হিচাপে বৈ থকা দেখিবলৈ পাবা। পানী কাউৰী পাতি কাউৰীৰ নিচিনাই যদিও ইহঁত একেবাৰে ক'লা, ডিঙি দীঘল আৰু গাটো ক্ষীণ যেন লাগে। পানী কাউৰীক দেখিলেই চিনি পাবা। ইহঁতে মাছ থকা পানীত একেবাৰে তললৈ সোমাই গৈ মাছ খাই ওলাই আহে। পানী কাউৰীয়ে বাতি বগলী বা তেনে জাতীয় চৰাইৰ লগত ওখ গছত থাকে। আহাৰ বিচাৰি আকৌ দিনত বহুত দূৰলৈ যায়। ○

দহিকলা :

‘দহিকলা’ চবাই পানী কাউৰীৰ নিচিনাই ; কিন্তু ডাঙৰ । ব্ৰহ্মপুত্ৰ মাজৰ বালিত আৰু বিলৰ পাৰত পানীলৈ চাই থকা দহিকলা বা দৈকলা চবাইবিলাকক দেখিবলৈ পাবা । ইহঁতেও পানীৰ তললৈ গৈ মাছ ধৰি খায় । কিন্তু কাউৰীৰ দৰে দিনটো একে ঠাইতে নাথাকে । এটা দিনতে বহুত ঠাই ঘূৰে ।

কণামুচৰি :

কণামুচৰিক পানীৰ কাষতে জোপ লৈ থকা দেখিবলৈ পাবা । ইহঁতে পুখুৰী, ডোবা নাইবা পথাৰৰ বৈ থকা পানীৰ কাষত জুপি ঘূৰি ফুৰে । মাজে মাজে এটা ঠেং ওপৰলৈ দাঙি টোপনিয়াই থকাৰ দৰে একে ঠাইতে লৰচৰ নকৰাকৈ বৈ থাকে । মাছ দেখিলেই তৎক্ষণাৎ ধৰি খায় । মাছৰ বাহিৰেও পানীত থকা আন পোক-পতংগও খায় । কণামুচৰি দুবিধ— এবিধ ধোঁৱা বঙৰ আৰু আনবিধ মটীয়া বঙৰ ।

কালিমুকি :

কালিমুকি চবাই কণামুচৰিৰ নিচিনাই ; কিন্তু ক’লা । কণামুচৰিৰ দৰে মাছ বিচাৰি পানীৰ কাষত জুপি জুপি চাই থাকে । কিন্তু মানুহে দেখা নাপায় ; কাৰণ ইহঁতে মানুহলৈ খুব ভয় কৰে । সেয়ে গছ-গছনিৰ মাজত থকা খাল, ডোবাবিলাকৰপৰা ভেকুলি, মাছ বা পানীত থকা আন পোক ধৰি খায় । কিন্তু মানুহ দেখিলেই পলায় । কণামুচৰিৰ দৰে বাতি ইহঁতে ওখ গছত নাথাকে ; সৰু জোপোহাবিলাকত বাহ কৰি থাকে ।

মনিয়ৰী :

মনিয়ৰী চবাইক তোমালোকে দেখিলেই চিনি পাবা । কাৰণ ইহঁতৰ ডিঙিটো বৰ দীঘল । ইহঁত প্ৰায় চক্ৰিগ ইঞ্চি হ’ব । ক’লা চবাইটোৰ গাত অকণ অকণ ধোঁৱা বং জিলিকি থাকে । ইহঁতৰ ঠোঁটটো দীঘল । বিল আৰু ডোবাৰ কাষতে থাকে যদিও এই মনিয়ৰী চবাইক পথাৰৰ পানী ৰোৱা ঠাইতো দেখা যায় । ইহঁতে

এঠাইত বৈ লৈ কেউপিনে ডিঙিটো ঘূৰাই আহাৰ বিচাৰে । ইহঁতে মাছ আৰু পানীত থকা বিভিন্ন পোক খায় । ইহঁতে পানীৰ তললৈ বুৰ মাৰি বহুত সময়ৰ মূৰত ওলাই আহে । মাজে মাজে মূৰটো উলিয়াই সাঁতুৰি ফুৰে । সাঁতুৰি থাকোঁতে দীঘল ডিঙিটোৰ বাবে দেখিবলৈ সাপৰ নিচিনা লাগে ।

মনিয়ৰী চবাইয়ে জোপোহা গছত ডালপাত, ঘাঁহ আদি গোটাই লৈ বাহ সাজে ।

চেৰাহাঁহ বা ভেলা :

চেৰাহাঁহক (পেলিকেন) তোমালোকে দেখিছানে বাক ? কাজিৰঙাতেই ইহঁতক ভালকৈ দেখিবলৈ পাবা । শীতকালি অসমৰ

পূবৰপৰা পশ্চিমলৈকে অৰ্থাৎ ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ কাষৰ অঞ্চলৰ পানীত ঢেৰা-হাইক জাক হৈ পৰি থকা দেখিবলৈ পাবা। কিন্তু বাৰিষা ইহঁতে কাজিৰঙাৰ এটা অঞ্চলৰ ওখ গছত বাহ সাজি কণী পাৰে।

ঢেৰাইহঁত দেখাত আন চৰাইৰ নিচিনা নহয়। ডাঙৰ চৰাইটো কিন্তু যথেষ্ট চাপৰ। ইহঁত ডাঙৰ যদিও ফোপোলা, সেইয়ে বহুত দূৰ উৰি উৰি যাব পাৰে। পাতল ধোঁৱা ধৰণীয়া চৰাইটোৰ ডেউকা-কেইখন বগা। ইহঁতৰ ঠোঁটটো ফুটফুটীয়া দীঘল, ডাঠ আৰু পোন। ঠোঁটৰ তলফালে ববৰৰ নিচিনা এটা মোনা আছে। ইহঁতৰ ঠেং দুটা একেবাৰে চুটি। মাছেই ইহঁতৰ প্ৰধান আহাৰ : কিন্তু মাছ খোৱাৰ দৃশ্য দেখিলে তোমালোকে খুব ভাল পাবা। ইহঁতে এফালৰপৰা অৰ্ধবৃত্ত আকাৰত জাক পাতি সঁতুৰি সঁতুৰি মুখৰ মোনাটো পানীত মেলি লাহে লাহে একেলগে আহি থাকে। মাছবিলাক মোনাত সোমাই জাল টনাৰ দৰে তুলি আনি খায়। কেতিয়াবা ইহঁতে পানীৰ ওপৰে ওপৰে লাহে লাহে উৰি যায় আৰু মাছ দেখিলেই তলৰ ঠোঁটেৰে তুলি খায়।

গংগা চিলনী :

গংগা চিলনীক দেখিছানে বাক ? ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ ওপৰত আৰু বিল-বিলাকৰ পানীৰ ওপৰে ওপৰেই গংগা চিলনী উৰি ফুৰে। ইহঁতৰ গাটো বগা আৰু ধোঁৱা ৰং মিহলি। এই চৰাইটোৰ ঠোঁট আৰু ঠেং বঙা বঙৰ। কিন্তু বাৰিষা ইহঁতৰ মূৰটো ক'লা বঙৰ হৈ যায়। ইহঁতে বেলেগকৈ বাহ নাসাজে। কি কৰে জানা ? ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ মাজৰ চাপৰিৰ শুকান বালিত কণী পাৰি বালিৰে ঢাকি থয়। মাছেই ইহঁতৰ আহাৰ।

কুকুৰা :

কুকুৰা চৰাইৰ নাম শুনিছা নহয় ? ইহঁতক ডাঙৰ বিলবিলাকৰ ওপৰত ওপৰ-তলকৈ ঘূৰি থকা দেখা যায়। মাছেই ইহঁতৰ প্ৰধান আহাৰ। সেয়ে মাছ অহাৰ সময়ত ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ ওপৰে ওপৰে ঘূৰি ফুৰে।

কুকুৰা চৰাইটো প্ৰায় বিশ ইঞ্চি ডাঙৰ হ'ব। মটীয়া বঙৰ চৰাইটোৰ মূৰ আৰু ডিঙি পাতল হালধীয়া। ইহঁতৰ ঠোঁট বেঁকা।

সেয়ে ডাঙৰ ডাঙৰ মাছ ধৰি আনি খাব পাৰে। মাছ নোপোৱাৰ সময়ত ভেকুলি, কেঁকোৰা আৰু সৰু সৰু চৰাই ধৰি খায়। পানীৰ কাষতে ইহঁতে বহি থাকে। মাছখোৱা আন চৰাইবিলাকক পালে কেতিয়াবা ধৰি মাৰে। কেতিয়াবা আনৰ মুখৰপৰাও মাছ কাঢ়ি আনে। সৰু সৰু চৰাই পালেও কেতিয়াবা ধৰি খায়। ইহঁতে পানীৰ কাষৰ খুব ওখ গছত বাহ সাজি থাকে।

কোড়া :

এইবিধ চৰাইক দেখিছানে বাক ? ইহঁতক নেদেখিলেও বহুতেই হয়তো মাতটো শুনিছা। ইহঁতে ঘণ্টাই ঘণ্টাই কোড়া কোড়া বুলি চিঞৰি থাকে। কোড়া চৰাই দেখিবলৈ ক'লাৰ নিচিনা। পানীত থকা মেটেকাবোৰৰ ওপৰতে ঘাঁহ-বন গোটাই লৈ বাহ সাজি কণী পাৰে।

খাৰচেলেকা :

'খাৰচেলেকা' চৰাইক চিনি পোৱানে ? চৰাইবিধ দেখিবলৈ খুব ধুনীয়া। ইহঁতৰ গাটো বগা আৰু চক্লেট বঙৰ। গলধন হাল-ধীয়া আৰু মুখৰপৰা ডিঙিলৈকে বগা। বাৰিষা কণা পৰাৰ সময়ত ইহঁতৰ নেজডাল ক্ৰমে দীঘল হৈ যথেষ্ট ডাঙৰ হয়। জেকা মাটিত হোৱা বা পানীৰ কাষত হোৱা ঘাঁহ-বন, শিপা আৰু ঘাঁহৰ গুটিয়েই ইহঁতৰ আহাৰ। মাটিৰপৰাও বিভিন্ন পোক-পতংগ খায়। ইহঁতৰ ঠেঙৰ দীঘল আঙুলিকেইটাৰ ওপৰত ভৰ দিয়েই পানীৰ মেটেকা, ভেট, পতুম আদি পাতৰ ওপৰে ওপৰে নিৰ্ভয়ে ফুৰিব পাৰে।

খাৰচেলেকা চৰায়ে পানীৰ একেবাৰে কাষতে বাহ সাজে। কেতিয়াবা ঘাঁহ-বন গোটাই এনধৰণেৰে সাজে যেন পানীৰ ওপৰতে ওপঙিহে আছে।

দলপুঙা :

দলপুঙা চৰাই খাৰচেলেকা চৰাইৰে এটা জাত। ইহঁতক কোনো কোনোৱে ধৰ ডাউক বুলিও কয়। গাত দীঘল, ক'লা, মটীয়া, চিক্চিকাই থকা সেউজীয়া আদি কেইবাটাও ৰং থকা এই চৰাইটো খুব ধুনীয়া। কিন্তু বাদামী বঙৰ নেজডাল একেবাৰে খৰা। ইহঁতে

খাবচেলেকা

পানীত থকা দলনিবিলাকৰ ওপৰে ওপৰে পানীত নপৰাকৈ ভালকৈ ঘূৰি ফুৰিব পাৰে। কণী পৰাৰ সময়ত খুব চিঞৰে আৰু আন সময়ত ক্বিক্ ক্বিক্ কৰি থাকে।

পাতালপুৰী :

পাতালপুৰী চৰাইৰ নাম শুনিছানে বাক? ডিব্ৰুগড় আৰু লক্ষীমপুৰ অঞ্চলত ইহঁতক পোৱা গৈছে। কিন্তু ইহঁতৰ সংখ্যা খুব কম। সেয়ে ইহঁতক দেখিলে কেতিয়াও নাগৰিবা দেই। চৰাইটো প্ৰায় ২৪ ইঞ্চিমান ডাঙৰ হয় আৰু মটীয়া সেউজীয়া বৰণীয়া। মূৰত মিহি বগা আছে। তলফালে বগা। দেখিবলৈ হাঁহৰ নিচিনাই যদিও ঠোঁটটো জোঙা আৰু হাঁহৰ দৰে ঠেঙৰ পতা নাই, আঙুলি আছে। সেয়ে ইহঁতে জোৰেৰে সাঁতুৰিব পাৰে।

পাতালপুৰী চৰাইৰ লক্ষণসমূহ মন কৰিবাচোন - আন চৰাই-তকৈ বেলেগ। ইহঁত উৰা, সাঁতোৰা, ডুবমৰা, খোজকঢ়া, দৌৰা সকলোতে পাকৈত। উৰিবৰ সময়ত আৰু শত্ৰু দেখিলে ইহঁতে বৰ ডাঙৰকৈ চিঞৰ মাৰে। চিকাৰী দেখিলে বুৰ মাৰি বহু সময় পানীৰ

তলত সোমাই থাকে আৰু বহুত দূৰত ওলায়গৈ। ইহঁতে মাছ, ভেকুলি
ঘাঁহ-বন আদি খায়। জলাহ অঞ্চল বা তাৰ কাষত লতাৰে আবৰা
গছৰ মাজত কাউৰীৰ বাহৰ দৰে শুকান ডাল পাত আদিৰে বাহ সাজি
কণী পাৰিবলৈ লয়।

দেওহাঁহ :

(হোৱাইট উইং উড্ৰ ডাক) দেওহাঁহৰ নাম বোধকৰো
তোমালোকে শুনিছা। দেওহাঁহৰ মতা চৰাইটো প্ৰায় ত্ৰিশ (৩০)
ইঞ্চি আৰু মাইকীজনী চবিশ (২৪) ইঞ্চি ডাঙৰ হয়। গাৰ বং ক'লা,
কিন্তু সেউজীয়া বঙেৰে চিক্‌চিকাই থকাৰ নিচিনা। ক'লা ডেউকাৰ
মাজত বগা পাখি জিলিকি থাকে। মূৰৰপৰা ডিঙিলৈকে ফুট ফুট থকা।
চকুৰ মণি ক'লা, চকুৰ পতা, ঠোঁট আৰু ঠেং ক'লা বঙৰ। পানীত
হোৱা ঘাঁহ-বন, গুটি, শামুক, কেঁকোৰা, মাছ, জিলি, পানীত আৰু
পানীৰ কাষতে পোৱা পোক ইহঁতৰ আহাৰ।

দেওহাঁহ আন হাঁহৰ দৰে পানীত দিনটো সাঁতুৰি নাথাকে।
সাধাৰণতে হাবিৰ মাজৰ ডোবা, খাল নাইবা নিজৰাত আহাৰ বিচাৰি
ফুৰে। সন্ধিয়া সময়তহে কেতিয়াবা ওচৰৰ নৈলৈ যায়। সেয়ে বহুত
মানুহে ইহঁতক চিনি নাপায়। কিন্তু তোমালোকে ইহঁতক চিনি পাব
লাগিব। কাৰণ এইবিধ হাঁহ অসম আৰু অৰুণাচলতেই পোৱা যায়।
আমাৰ অসমৰপৰাহে এই বেলেগ ধৰণৰ হাঁহবিধক আন ঠাইলৈ পঠোৱা
হৈছে। অসমৰ ডুমডুমা, নগাঁও আৰু ছুই-এঠাইত পোৱা গৈছে।
কিন্তু ইহঁতৰ সংখ্যা খুব কম। সেয়ে অসম চৰকাৰে ইহঁতৰ সংৰক্ষণৰ
ব্যৱস্থা লৈছে। ইহঁতে গছৰ খোবোঙত বাহ কৰি থাকে।

এই বগা পাখিৰ দেওহাঁহৰ বাহিৰেও আমাৰ অসমত আৰু
বেলেগ জাতৰ দেওহাঁহ পোৱা গৈছে। ইহঁতেও গছত বাহ কৰি থাকে।
চাকৈ চকোৱা : (ব্ৰাহ্মিনি ডাক)

চাকৈচকোৱাক তোমালোকে বাক চিনি পোৱানে? পাতিহাঁহৰ
নামেই যদিও অলপ দীঘলীয়া। ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ বালিত যোৰ পাতি ফুৰা

দেওহাঁহ

চাকৈচকোৱা দেখিবলৈ পাবাই। চবাইবোৰ কমলা-মটীয়া বঙৰ। ইহঁতৰ মূৰ আৰু ডিঙি অলপ পাতল বঙৰ। ইহঁতৰ ডেউকাত বগা, ক'লা আৰু চিক্চিকাই থকা সেউজীয়া আছে। ফানকোচা ক'লা। মাইকী চবাইজনী দেখিবলৈ একে যদিও মূৰটো অলপ পাতল বঙৰ। সেয়ে দেখাত বগা যেন লাগে।

ইহঁতে মাজে মাজে পানীত পৰে, আকৌ বালিত জিৰণি লয়। ইহঁতে সদায় ঘোৰ পাতি থাকে। আন উপনৈবিলাকৰ বালিত দেখা যদিও ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ কোনো কোনো ঠাইত চাকৈচকোৱাক জাক পাতি থকাও দেখিবলৈ পাবা। কোনোবা কাষলৈ অহা যেন দেখিলেই চিঞৰি চিঞৰি আঁতৰি বেলেগ ঠাইত পৰেগৈ। বাতি কিন্তু দুয়োটা চবাইয়ে আঁতৰে আঁতৰে থাকে আৰু গোটেই বাতি দুয়োটাই মাতি মাতি বিনাই থাকে।

মাছ, পানীত থকা পোক খোৱাৰ উপৰিও পানীৰ ঘাঁহ-বন খায়। কণী পৰাৰ কিছুদিন আগতে ধান খাবলৈ লয়। তেতিয়া ধাননি পথাৰ চাকৈচকোৱাৰে বঙচুৱা হৈ থাকে।

ইহঁতে কণী পাৰিবৰ বাবে তীব্ৰত বা লাডাখলৈ যায় সেয়ে, ঘোৱাৰ আগতে অৰ্থাৎ মাৰ্চ-এপ্ৰিল মাহত অসমৰ বিভিন্ন অঞ্চলত থকা চাকৈচকোৱা চবাইবোৰ ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ মাজৰ বালিত নিৰ্দিষ্ট এটুকুৰা ঠাইত গোট খায়গৈ। এনেকৈ হাজাৰ হাজাৰ চাকৈচকোৱা একেলগে দুদিন মান থাকি অসমৰপৰা একেলগে যায়গৈ। গোটেইখিনি গোট খোৱাৰ দৃশ্যটো অতি ধুনীয়া হয়। তোমালোকে ডাঙৰ হ'লে এই ধুনীয়া দৃশ্যটো চাবলৈ যাবা।

পানীডুবি (গ্ৰিৱ) :

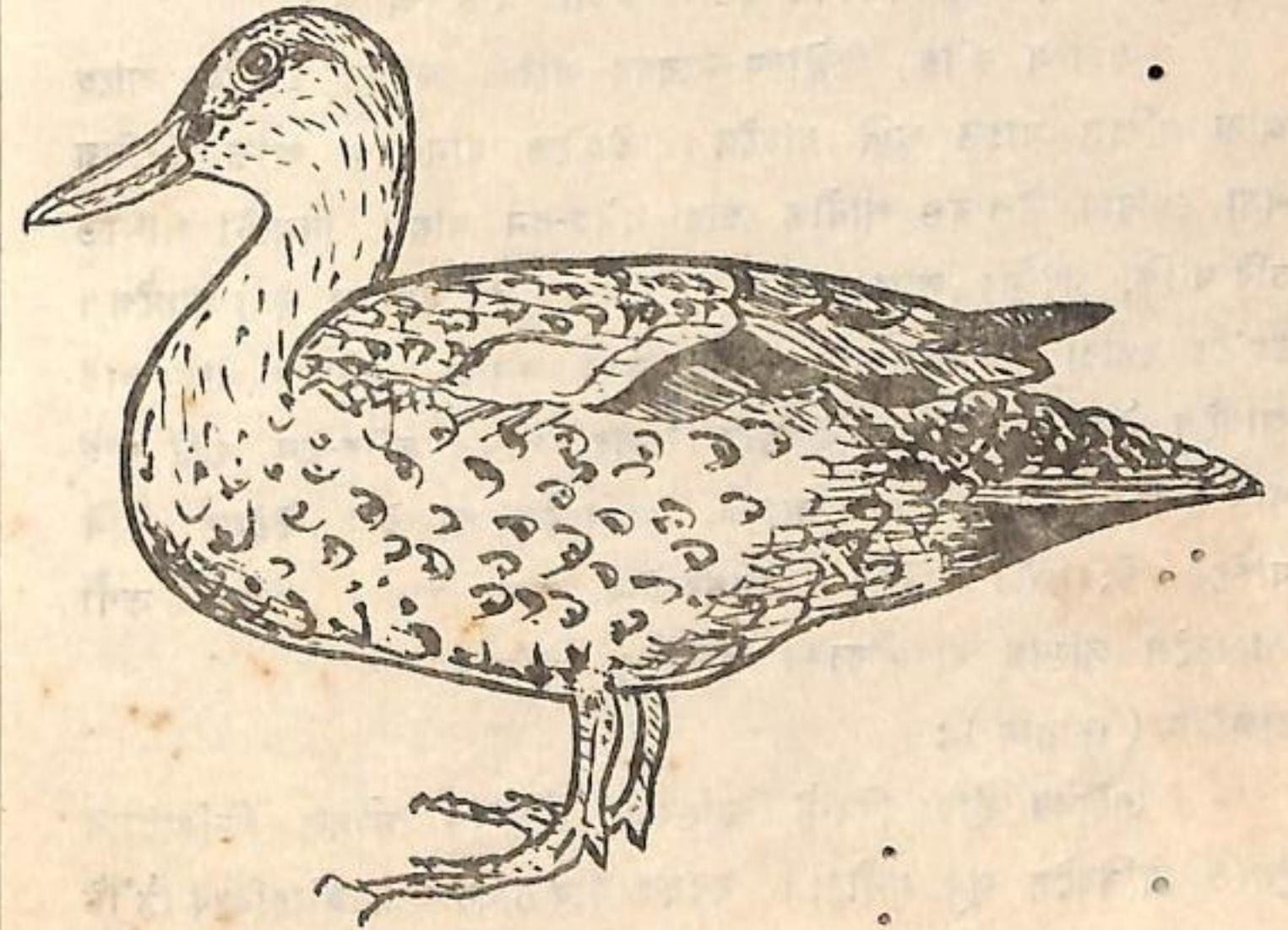
পানীডুবিক তোমালোকে যি কোনো পানীতেই দেখিবলৈ পাবা। বিল-পুখুৰী, পথাৰৰ পানী বোৱা অঞ্চলবিলাকলৈ হাঁহৰ নিচিনা এই চবাইবিধ মাছৰ বাবে যায়। মাছৰ বাহিৰেও পানীত থকা পোক, শামুক, কেঁকোৰা আৰু পানীত হোৱা ঘাঁহ-বন

খায়। পানীডুবিৰ ঠোঁট জোঙা আৰু নেজ একেবাৰে খৰা। ডাঠ মটীয়া বঙৰ পানীডুবি বিধে আমাৰ ইয়াত বেছিকৈ দেখা যায়। তাৰ বাহিৰেও পানীডুবি কেইবাবিধো আছে।

ইহঁতে পানীত সাঁতুৰি ফুৰে। মাজে মাজে সাঁতুৰি ফুৰোঁতে কেৱল মূৰ আৰু ডিঙিটোহে ওলাই থাকে। বুৰ মাৰি ইহঁতে পানীৰ তলত বহুত সময় থাকিব পাৰে আৰু বহুত সময়ৰ মূৰত বহুত দূৰত ওলায়গৈ।

হাঁহ : (ডাক)

তোমালোকে সকলোৱে হাঁহ দেখিছা, নহয়নে? শীতকালি নৈ-বিলত জাক জাককৈ হাঁহ পৰি থকা দেখিবলৈ পাবা। আমাৰ ইয়াত লি হাঁহ, মিকা হাঁহ, পাতি হাঁহ, চীনা হাঁহ, শৰালি হাঁহ আদি অনেক হাঁহ আছে। আমাৰ বিলবিলাকত এই হাঁহবোৰ চৰি থাকে। মাজে মাজে জান-জুৰিবিলাকলৈ আহে। কিন্তু শীতকালি যেতিয়া বিদেশৰপৰা জাক জাককৈ পাতিহাঁহ, চীনা হাঁহ, ধিতবাজ আদি আহে, তেতিয়া সিহঁতৰ লগত আমাৰ সদায় থকা হাঁহবিলাকো গৈ ব্ৰহ্মপুত্ৰত চৰি থাকেগৈ। মাজে মাজে বিললৈ আহে। হাঁহে

পানীত থকা শস্য খায়। ব্রহ্মপুত্ৰৰ মাজত চাপৰিবিলাকত লাল খাগৰি
বিৰিণাক মাজত হাঁহবিলাকে বাহ সাজি কণী পাৰে। নৈৰ কাষৰ
বিৰিণাক মাজত হাঁহবিলাকে বাহ সাজি কণী পাৰে। ব্রহ্মপুত্ৰৰ
মাজত চাপৰিবিলাকত থকা লাল খাগৰি বিৰিণাক মাজত হাঁহৰ বাহ
খুব দেখিবলৈ পৰিৱৰ্ত্তিত হয়। কামৰ হাঁহত ত্যাক্তীতী কামৰ
হাঁহবিলাকে ধান চাই ভাল পায়। শীতকালি মন কৰিলে
এটা কথা দেখিবলৈ পাবা যে, বিদেশৰপৰা জাক পাতি অহা হাঁহ-
বিলাকে পানীৰ কাষৰ ডাঙৰ ধাননি পথাৰত পৰি ধান খাই থাকে।
মানুহে ধান কাটি নিম্বাৰ পাছত নিম্বাৰ হৈ থকা পথাৰখনত মাটিত
পৰি থকা ধানবোৰ খাবলৈ জাক জাকৈ কেনেকৈ হাঁহবোৰ আহি
থাকে কেনেকৈ পথাৰখন হাঁহবোৰ সমানেই থাকে সেই খুব ভাল লাগে।
এক তথ্যলত চৰি থকা হাঁহবিলাকে একেলগে একেখন পথাৰতে ধান খায়।
ধিতৰাজ (বাব হোডেড গুজু)।
এইবিধ হাঁহ আন হাঁহতকৈ ডাঙৰ, ঘূৰুৱা, বাজহাঁহৰ
সমানেই। ইহঁতৰ গাটো ধোঁৱা বৰণৰ, বগা আৰু মটীয়া। ডিঙি
আৰু মূৰ বগা; কিন্তু গলখনত হুডাল ক'লা আঁচ আছে।

এইবিধ হাঁহ অক্টোবৰ-নৱেম্বৰ মাহত আমাৰ ইয়ালৈ আহে
আৰু এপ্ৰিল মাহত ঘূৰি যায়গৈ। ইহঁতে ধান-মাহ আৰু বিভিন্ন
শস্য খোৱাৰ উপৰিও পানীত হোৱা ঘাঁহ-বন খায়। দিনটো পানীত
চৰি থাকি, গধূলিৰ লগে লগে শস্য পথাৰত গৈ ধান বা শস্য খায়গৈ।
ইহঁতে খোৱা চাবলৈ ভাল পাবা জাক পাতি একাকৈ খাই খাই
আগলৈ গৈ থাকে। কাজিঙাত লিৰে পাবত ঘাঁহ-বন গুটি খাই
খাই গৈ থকা দুগা তোমালোকে দেখিবলৈ পাবা। ইহঁতে উৰি
যাওঁতে ইংৰাজীৰ 'ভি' (V) আখৰটোৰ দৰে যায়। ইহঁতে কণী
পাৰিবলৈ লাডাখ বা তীব্রতৰ উপৰলৈ থাকে।
বাজহাঁহ (চোৱান) :

এইবিধ হাঁহ বিৰাট ডাঙৰ। ইহঁতৰ দীঘল ডিঙিটোৰে
সৈতে দেখিবলৈ খুব ধুনীয়া। বৰফৰ দৰে চাফা বগা হাঁহবিধৰ ঠোঁট

আৰু ঠোঁট কমলা বঙৰ। হাঁহটো প্ৰায় ২২ ফুট; কিন্তু ঠোঁটৰপৰা
একেবাৰে ফান বা নেজলৈকে জুখিলে প্ৰায় পাঁচ ফুট হ'ব।

ব্রহ্মপুত্ৰৰ পানীত আগেয়ে জাক পাতি পৰি থাকে। কিন্তু
বৰ্ত্তমান একেবাৰে কমি গৈছে। খুব কম ঠাইতহে পোৱা গৈছে।
তোমালোকে ডাঙৰ হ'লে এই ধুনীয়া হাঁহবিধক বিচাৰি চাবা। ইহঁতে
নৱেম্বৰ-ডিচেম্বৰ মাহতহে আমাৰ ইয়ালৈ আহে আৰু প্ৰায় মাৰ্চ-
এপ্ৰিলত যায়গৈ। পানীত হোৱা গছ, বনবিলাকেই ইহঁতৰ গাঁহাৰ।
কিন্তু মানুহৰপৰা সদায় আতৰত থাকে।

ইহঁতে খুব জোৰেৰে উৰিব পাৰে আৰু খবকৈ খোজ-
কাঢ়িবও পাৰে।

এইবিধ ডাঙৰ হাঁহৰ নিচিনা আৰু এবিধ ডাঙৰ বাজহাঁহ
আমাৰ ইয়ালৈ আহে। কিন্তু ইহঁতৰ সংখ্যা খুব কম। সিহঁত কিন্তু
একেবাৰে ক'লা। ইহঁত অষ্ট্ৰেলিয়াৰ চবাইহে, বাৰ্টতে আমাৰ ব্রহ্মপুত্ৰত
এটা জাক বৈ যায়।

বতাহত দেখা চৰাই

বতাহী :

অসমৰ পাহাৰ-ভৈয়াম সকলোতে এই বতাহী চৰাই বিধক দেখিবলৈ পাবা। পথাৰৰ ওপৰত ইহঁতক বেছিকৈ দেখা যায়। ইহঁতে আকাশত এনে ধৰণেৰে উৰি ফুৰে, যেন ব'বলৈ অকণো আজবিয়েই নাই !

চৰাইটো সৰু ; কিন্তু ডেউকা দুখন দীঘল আৰু জোঙা হোৱাৰ বাবে ইহঁতে খুব বেছিকৈ উৰিব পাৰে। বতাহী চৰাই আমাৰ ইয়াত কেইবাবিধো আছে। ইহঁতক যিকোনো ঠাইতে বতাহৰ লগত উৰি ফুৰা দেখিবলৈ পাবা। পূজা বা আন কিবা পৰ্ব হ'লে অসংখ্য মানুহ গোট খালে মন কৰিবাচোন— এইবিধ চৰাই খুব জোৰে জোৰে মানুহৰ মূৰৰ ওপৰেদি অহা-যোৱা কৰি ঘূৰি ফুৰে। তেনেকৈ উৰি উৰি ইহঁতে বতাহত থকা পোক খাই ফুৰে।

টেলটুপি :

লাইটৰ তাঁৰত ঠেপাঠেপিকৈ বহি থকা অৱস্থাত এজাক চৰাই তোমালোকে নিশ্চয় দেখিছা। তোমালোকে মন কৰিবাচোন, ইহঁতে বতাহত উৰি উৰি পোক খাই আকৌ গাত গা লগাই ঠেপা-ঠেপিকৈ শাৰী পাতি বহি থাকে।

টেলটুপি চৰাই প্ৰায় চাৰি ইঞ্চি ডাঙৰ হয়। চৰাইটো ধোঁৱাৰ নিচিনা মটীয়া বঙৰ, গাৰ তলফালে পাতল ধোঁৱা বৰণায়া আৰু পিছ ফালছোৱা বগা। ডেউকা দুখন দীঘল আৰু জোঙা।

পথাৰত বৈ থকা পানীৰ ওপৰত উৰি উৰি পানীৰ ওপৰত উৰি থকা পোক ধৰি খায়। মাজে মাজে মাটিত জঁপিয়াই জঁপিয়াই পোক খায়।

কোৱা :

'কোৱা' বা কাউবা চৰাই দেখিছানে বাক ? চৰাইটোৰ বুকু-খন মটীয়া আৰু তলডোখৰ পাতল নীলা। ডেউকা কেইখন আৰু ফানকোঁচা ডাঠ নীলা।

ইহঁতে লাইটৰ তাঁৰত নাইবা গছৰ ডালত বহি চাই থাকে। পোক-পতংগ দেখিলেই উৰি উৰি গৈ ধৰি খাই পুনৰ বহি থাকে। ইহঁতক অনববতেই উৰি উৰি খাই ফুৰাই দেখা যায়। মাজে মাজে মাটিৰপৰাও পোক-পতংগ ধৰি খায়। কাউব-কাউবকৈ ইহঁতৰ মাতটো মাজে মাজে শুনিবলৈ পোৱা যায়।

ফেচু :

ফেচু চৰাইক তোমালোকে বোধকৰো দেখিছা। লাইটৰ তাঁৰত নাইবা গছৰ ডালত ইহঁত বহি থাকে।

বতাহত উৰি ফুৰা পোক-পতংগ ইহঁতৰ আহাৰ। কাউবী আৰু কুলি চৰাইতকৈ সৰু ; কিন্তু একেবাৰে ক'লা। নেজৰ মাজকণ কটা। মাজে মাজে মুখেৰে ইকিউ-ইকিউ কৰি থাকে। বতাহত উৰি ফুৰা পোক-বোৰ ধৰি খাই আকৌ বহেহি। খেতিৰ মাটিত থকা অনিষ্টকাৰী পোক-পতংগবোৰ খাই ইহঁতে আমাক সহায় কৰে। তামোল গছ বা আন ডাঙৰ গছত ঘাঁহ-বন গোটাই বাহ সাজি থাকে।

চাতক :

চাতক চৰাইকো তোমালোকে লাইটৰ তাঁৰতেই দেখিবা। ঠেপাঠেপিকৈ বহি থাকে শ-শ একে জাতীয় চৰাই। বতাহত উৰি

ফুৰা পোকবোৰ খাই আকৌ তাঁৰত বহিহি। ইহঁতৰ ডেউকা দীঘল আৰু জোঙা। সেয়ে আকাশত বহুত সময় উৰি উৰি পোক খাই ফুৰিও ইহঁত ভাগৰি নপৰে।

চাতক চৰাই কেইবাবিধো আছে। ভালকৈ মন কৰিলেহে ইহঁত যে বেলেগ বেলেগ সেই কথা চকুত পৰে। এবিধ চাতক প্ৰায় ছয় ইঞ্চি ডাঙৰ হয়। ইহঁতৰ গাটো নীলা আৰু গাৰ তলফাল বঙচুৱা বগা। নেজ কটা বিলাকৰ নিচিনা।

আঁচপৰা চাতক :

এইবিধ চাতক চৰায়ে ছয় ইঞ্চি দীঘল হ'ব। দেখিবলৈ একেই যদিও গাত মটীয়া আৰু বগা বৰণৰ আঁক আঁক আছে।

ছাইবৰণীয়া চাতক :

এইবিধ চাতক চৰাই আন দুবিধতকৈ ডাঙৰ। ইহঁতে অনবৰতে উৰি উৰি পোক ধৰি খায়। কোনোবা এটাৰ ভাগৰ লাগি এঠাইত বহিলে তাৰ গাতে গা লগাই বাকী গোটেই চাতক চৰাইবিলাক একেলগে বহি যায়। ইহঁতে পখিলা, জিঞা আদি পোক-পতংগ খায়। চাতক চৰাই জাকপাতি থাকে আৰু কেতিয়াও মাটিত নানামে।

পাখিখোৱা চৰাই :

এই ধুনীয়া পাখিখোৱা চৰাইবোৰক দেখিছানে বাক ? আমাৰ অসমত তিনিজাতৰ পাখিখোৱা চৰাই আছে। নীলা নেজৰ পাখিখোৱা চৰাই, বাদামী মূৰৰ আৰু সেউজীয়া পাখিখোৱা। নীলা নেজৰ পাখিখোৱা চৰাইটো প্ৰায় আঠ ইঞ্চি মান দীঘল হ'ব। ইহঁতক নৈ বা বিলৰ কাষতেই দেখা যায়। ডিঙিটো বাদামী বঙৰ আৰু চকুৰ দাঁতিত ক'লা বৰণ আছে। তাৰ বাহিৰে বাকী গোটেই চৰাইটো নেজলৈকে নীলা। বাদামী মূৰৰ পাখিখোৱা চৰাইটো প্ৰায় সাত ইঞ্চিমান দীঘল হ'ব। ইহঁতৰ নেজডাল দীঘল আৰু জোঙা। মূৰৰপৰা পিঠিলৈকে বাদামী বঙৰ।

সেউজীয়া পাখিখোৱা :

এই চৰাইটো একেবাৰে সেউজীয়া; কিন্তু মূৰ আৰু গলধনত বঙচুৱা আছে। ডিঙিত ক'লা আঁচ এডাল আছে। অসমৰ যি কোনো অঞ্চলত ইহঁতক দেখিবলৈ পাবা। আগৰ দুটা পাখিখোৱা চৰাইতকৈ ইহঁত সৰু। লাইটৰ বা টেলিফোনৰ তাঁৰত অকলশৰে বহি থকা অৱস্থাত এই চৰাইটোক ভোমালোকে দেখিবলৈ পাবা।

বতাহত উৰি ফুৰা পোকবোৰ ইহঁতে ধৰি খায়। মাজে মাজে তাঁৰত বহে। পাখিখোৱা সকলোবিলাক চৰায়ে বতাহত উৰি ফুৰা পোক ধৰি খায়। বাতি ইহঁতে জাকপাতি গছৰ পাতৰ মাজত থাকে। কিন্তু কণী পৰাৰ সময়ত নৈৰ বালিত বা থিয় গড়াত গাঁত কৰি থাকে। ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ থিয় গড়াবিলাকত ইহঁতক শাবী শাবীকৈ অনেক চৰাইৰ বাহ দেখা যায়। ইহঁতৰ ডেউকা জোঙা বাবে ইহঁতে খুব উৰিব পাৰে। মাজে মাজে ওপৰলৈ চিধাকৈ আৰু মাজে মাজে তলমূৰ কৰিও আহিব পাৰে।

ভীমৰাজ :

ভীমৰাজ দেখিছানে বাক ? অকণমাণ পাহাৰীয়া ঠাইৰ হাৰিতে ইহঁতক পোৱা যায়। চোৰা কাউৰীৰ নিচিনা ক'লা এই চৰাইটোৰ নেজৰ আৰগপৰা দুডাল আকৌ পাতল-কীণ নেজ আছে। ইহঁতে গছত থকা পোক খোৱাৰ উপৰিও বতাহত উৰি ফুৰা পোক ধৰি খায়। ইহঁতৰ কপালত একোছা থিয় নোম আছে। কেতিয়াবা ইহঁতে জাকপাতি হুলস্থূল কৰি থাকে। দিনত সাধাৰণতে ডাঠ হাবিৰপৰা ওলাই

পাখিখোৱা

আহি হাবিৰ কাষৰ গছৰ
ডালত বহি থাকে। তাৰ-
পৰাই আকৌ পোক খাই
নিজৰ ঠাইত বহি থাকে।
ওখ গছত ইহঁতে বাহ সাজে।

পাটসিয়া :

পাটসিয়া চবাইটোও তেনেই
অকণমান। পাতল সেউ-
জীয়াৰ দৰে চবাইটোৱে
নেজডাল অনবৰতেই দাঙি
থাকে।

পাটসিয়া চবায়ৈ
অনবৰতে গছে গছে পোক
খাই ফুৰে।

বেঙেনা পাতৰ
নিচিনা বহল পাত গাঁঠি
ইহঁতে বাহটো বনায়।
ইহঁতক শিপিনী চবাই বুলিও
কয়; কাৰণ পাত দুটা
ইমান ধুনীয়াই চলাই কৰি
পেলাই যে, সিহঁত ভালকৈ
তাত সোমাই থাকিব পাৰে।

পাটসিয়া চবাইৰ
নিচিনা আৰু এবিধ চবাই
আছে। সিহঁতক আশ্বি
বেজিয়া চবাই বুলিও কওঁ।

(ভীমৰাজ) →

পাটসিয়া

ইহঁতৰ গাব বংটো অলপ বেলেগ। বেজিয়া চবায়ৈ গছে গছে পোক
খাই ফুৰে। পাটসিয়া চবাইৰ দৰেই পাত গাঁঠি বাহ সাজে।
টোকোবা :

টোকোবা চবাইটোক তোমালোকে চিনি নাপালেও ইয়তো
বাহবোৰ দেখিছা। নাৰিকল, খাজুৰি, তামোল আদি গছত ওভতোৱা
ঘটৰ আকাৰে টোকোবা চবায়ৈ বাহবোৰ বনায়। একোজোপা গছতে
অনেক বাহ থাকে আৰু দূৰপৰাই ইহঁতৰ বাহবোৰ চিনিব পাৰি।
ধান, কুঁহিয়াৰ দীঘল দীঘল ঘাঁহ আদিৰপৰা বচিব দৰে উলিয়াই
আনি বাহটো গছৰ পাতত মিহিকৈ গাঁঠি পেলায়। টোকোবা চবাইৰ
মাইকী চবাইজনীৰ দৰ বাহাৰী; তাই সহজে দৰা পচুওই নকৰে।
সেয়ে মতা চবাইটোৱে গান গাই ধুনীয়া ধুনীয়া বাহ বনাবলৈ
লয়। বাহ ধুনীয়া দেখিলেহে মাইকী চবাই ওচৰলৈ আহে। সেয়ে
এবছৰত বহুত বাহ বনাই আৰু প্ৰত্যেক বছৰে আকৌ বেলেগ বাহ
বনায়। সেয়ে একোজোপাত আৰু ওচৰৰ গছবিলাকতো অনেক বাহ
থাকে।

টোকোবা চৰায়ে ধান-মাহ আদি খাই যদিও গছত থক পোকো খায়।

টুনি :

টুনি চৰাইক তোমালোকে ধাননি পথাৰত দেখিবলৈ পাবা জাক পাতি আহি ধাননি পথাৰত পৰি ধান খায়হি। খেদাই দিহে একেলগে গৈ গোটেই জাক উৰি ওচৰৰ গছত পৰেগৈ। আকৌ অকণমান পাছতে ঘৰলৈ ঘূৰি আহে। টুনি চৰাইবিলাক ইমান অকণমানি যে গছবিলাকত ধৰি ওলমি থাকিব পাৰে। টুনি কেইবাবিধো আছে— ফুটফুটীয়া টুনি, বঙা টুনি আৰু বগা পিঠিৰ টুনি। ইয়াৰে ফুটফুটীয়া টুনিটোকেই বেছিকৈ দেখা যায়। ইহঁতে সদায় জাকপাতি ফুৰে আৰু ইহঁতে সদায় বাতিপুৰাই ওলাই আহাৰ খাই খাই একেবাৰে গধূলি নিজৰ ঠাইলৈ উভতি যায়। উৰি থাকোঁতে ইহঁতে ওপৰ-তল কৰি উৰে।

খোপাবন্ধা :

খোপাবন্ধা চৰাইৰ মূৰটো খোপাৰ দৰে ক্ৰমে ওপৰলৈ জোঙা। চৰাইটো দেখিবলৈ খুব ধুনীয়া লাগে। ইহঁতৰ গাৰ ওপৰভাগ ক'লাৰ নিচিনা মটীয়া বঙৰ আৰু তলফালটো বগা। খোপা থকা আন এবিধ চৰাই আছে। সিহঁতক আমি ফেচুলুকা (বুলবুল) বুলি কওঁ। ইহঁত খোপাবন্ধাৰ নিচিনা ধুনীয়া নহয়। ইহঁতৰ গাটো ক'লা। এই খোপা থকা চৰাইবিলাকে জাকপাতি শাকিনবাৰীত সোমাই গছৰ গুটি, ফল-মূল আৰু গছৰ পোক খাই

যদিও ইহঁতে শাক-পাচলিৰ ফুল আৰু কোঁহ-পাত খায়। সৰু জোপোহা গছবিলাকত ইহঁতে বাহ সাজি থাকে। ঠিক তেনেকুৱাই আন এবিধ খোপা থকা চৰাই আছে; কিন্তু বং হালধীয়া। ইহঁতক কিন্তু পাহাৰীয়া অঞ্চলতহে দেখা যায়।

চেকচেৰী বা কলখাতী :

চেকচেৰী চৰাই দেখিছানে বন্ধ ? ইহঁতৰ গাটো বাদামী বঙৰ। মূৰ আৰু ডিঙি ডাঠ ধোঁৱা বৰণীয়া। ইহঁতৰ নেজ ডাল যথেষ্ট দীঘল। ডেউকা দুখনত অলপ বগা আৰু ধোঁৱা বং আছে। ইহঁতে গছে গছে পৰি পোক খাই ফুৰে। কল গছৰ ফুল আৰু তাত থকা বাবে কোনো কোনো ঠাইত সিহঁতক কলখাতী বুলিও কয়। ইহঁতে মুখেৰে থি-থি-থি কৰি চিঞৰে। কেতিয়াবা আকৌ ডালে ডালে পোক খাই ফুৰোঁতে যোৰ হিচাপে বা জাকপাতি আহিলে 'টোটিতা'— এনে ধৰণেৰে মাত মাতে।

পাকৈচোৰা :

পাকৈচোৰা চৰাইক চিনি পোৱানে বন্ধ ? ইহঁতক দেখিলেই চিনি পাবা। ইহঁতৰ ঠোঁটটো যথেষ্ট গধুৰ, টান আৰু দেখাতো বেলেগ ধৰণৰ। ঠোঁটটো হালধীয়া আৰু ক'লা। আগটো জোঙা কিন্তু পিছৰ ডোখৰ ক্ৰমে শকতহৈ একেবাৰে মূৰতকৈও ওখ হয়গৈ। পাকৈচোৰা চৰাইৰ ডিঙি, মূৰ আৰু গাটো ক'লা আৰু আগডোখৰ বগা।

পাকৈচোৰা চৰাইক ডাঠ হাবিতহে পোৱা যায়। জাক পাতি থাকিলে বেছ হুলস্থুল কৰি থাকে। জাকপাতি আহি হাবিৰ গুটি খায়। তাৰ বাহিৰেও বিছা, কুম্ভেলেকুৱা আৰু গছত থকা বিভিন্ন পোক-পতংগ খায়।

পাকৈচোবা চবাই গছৰ খোৰোঙত থাকে। কণী পৰাৰ সময়ত ইহঁতক চাবলগীয়া হয় জানা! কণী পৰাৰ সময়ত মাইকীজনী বাহও সোমাই থাকে আৰু মতা চবাইটোৱে মাইকীজনীৰ অকল ঠোঁটটো

ধনেশ

উলিয়াই বাধি বাকী গোটেইখিনি বাহিবৰপৰা বন্ধ কৰি দিয়ে। মতা চবাইটোৱে বাহিবৰপৰা মাইকী চবাইজনীক আহাৰ খুৱাই থাকে। ধনেশ :

ধনেশ চবাইটো পাকৈচোবাতকৈ অলপ ডাঙৰ। তোমালোকে নিশ্চয় ধনেশ চবাইৰ নাম শুনিছা। ইংৰাজীত ইহঁতক 'হ'ন বিল' বুলি কয়।

ধনেশৰ ক'লা ডিঙিত বগা আঁক আছে। নেজডাল বা ফাঁন-কোচা ক'লা-বগা। ঠোঁটটো পাকৈচোবা চবাইতকৈও ডাঙৰ। ইহঁতেও ফলমূল আৰু গছৰ পোক খোৱাৰ উপৰিও নিগনি আৰু কেতিয়াবা আনকি সৰু সৰু চৰায়ে ধৰি খায়। ইহঁতে ডাঙৰ গছত ফুটা কৰি থাকে।

কণী পাৰোঁতে পাকৈচোবাৰ দৰেই মাইকীজনী বাহৰ ভিতৰত সোমাই থাকে আৰু মতা চবাই-টোৱে বাহিবৰপৰা বাহটোত আহাৰ যোগায়। কিন্তু পাকৈ-চোবাৰ দৰে বাহিবৰপৰা বাহ-টোৰ মুখখন বন্ধ কৰি নিদিয়ে।

কাঠৰোকা বা বাঢ়ৈটোকা :

বাঢ়ৈটোকা বা কাঠৰোকা চবাইবোৰ দেখিছানে? ইহঁতক গছে গছে কাঠ কাকি থকা দেখি-বলৈও পাবা। কাঠৰোকা চবাইৰ ঠোঁট যথেষ্ট জোঙা আৰু টান। সেয়ে অনায়াসে কাঠ ককি তাৰ-পৰা পোক উলিয়াই খাব পাৰে। একেজোপা গছতে ইহঁতে বেছি সময় নাথাকে। আমাৰ অসমত যেনেকৈ গছ বেছি, ঠিক তেনেকৈ বেলেগ বেলেগ কাঠৰোকা চৰায়ে

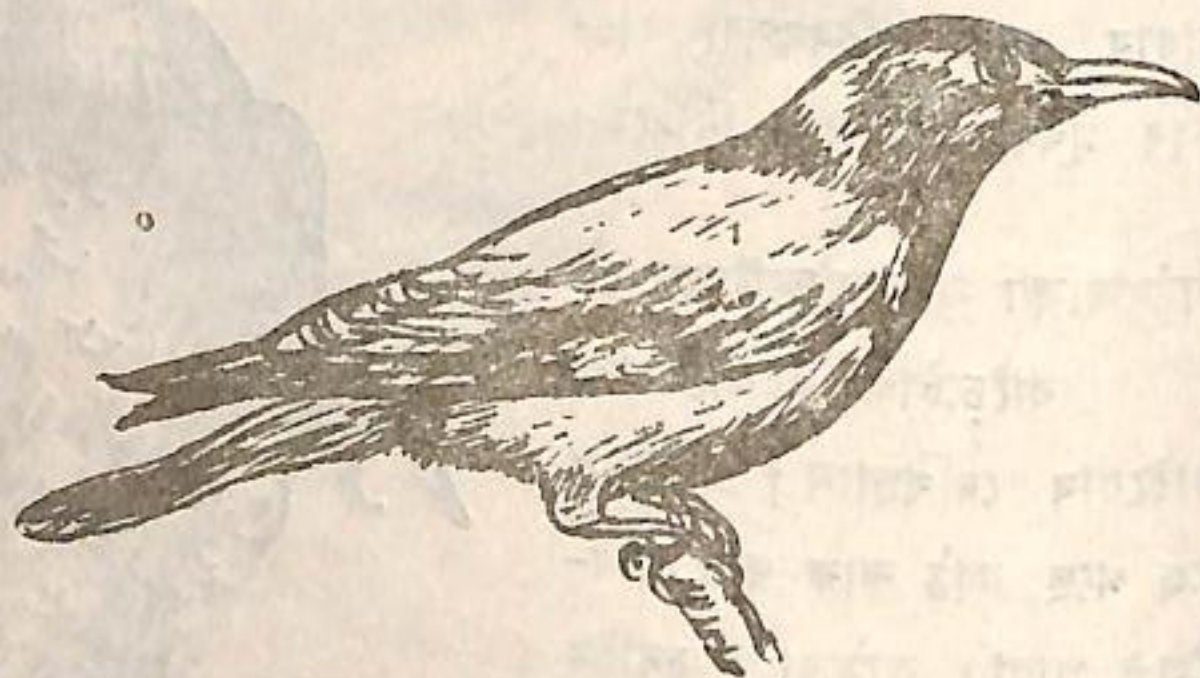

আছে। হালধীয়া বাঁড়েটোকা, সেউজীয়া বাঁড়েটোকা, বাদামী বাঁড়েটোকা আৰু অকণমানি বাঁড়েটোকা। ইয়াৰ ভিতৰত হালধীয়া পাখিৰ বাঁড়েটোবোৰে সকলোতকৈ ধুনীয়া। ইহঁতে কাঠ ককিলে টক্ টক্ হোৱা শব্দটো বহুত দূৰৰপৰাই শুনা যায়। বাকীবিলাক সৰু কণিণে মাতটোও কম হয়।

কাঠবোকা চৰাই ব্যস্ত হৈ এজোপা গছৰপৰা আন এজোপালৈ কাঠ ককি ঘূৰি ফুৰে। পাঁচা গছত ফুটা কৰি ইহঁতে থাকিবলৈ লয় আৰু কেতিয়াবা আনে এৰি যোৱা বাহি অৰ্থাৎ গছৰ ফুটাত নিজৈ থাকিবলৈ ঠিক কৰি লয়।

সখিয়তী চৰাই (অৰিয়ল) :

ধুনীয়া সখিয়তী চৰাই দেখিছানে বাক ? চৰাইটো হালধীয়া। ইহঁতৰ মূৰ, ডিঙি, ফানকোছা আৰু ডেউকাৰ আগছোৱা ক'লা। ক'লা

আৰু হালধীয়া ছয়োটা বঙেই ইমান উজ্জল যে চৰাইটো দেখিবলৈ খুব ধুনীয়া লাগে। ইহঁতে গছে গছে ফলমূল খায়েই ঘূৰি ফুৰে। পোক বিচাৰি ডালে ডালে ঘূৰি ফুৰোঁতে 'সখিও-সখিও'—এনেকৈ চিঞৰে। মাজে মাজে 'কৃষ্ণ সখিও'—এনেকৈ স্পষ্টকৈ কোৱাৰ উপৰিও কেতিয়াবা কয়—'ভেদোকাই'—। সখিয়তী চৰায়ে একেলগে ৰিয়ে বেছি দূৰ উৰিব নোৱাৰে। কাৰণ ইহঁতৰ ডেউকা ডাঙৰ যদিও জোঙা নহয়। সেয়ে এটা ডালৰপৰা আন এটালৈ, ইজোপাৰপৰা সিজোপালৈ ঘূৰি ফুৰে। সিহঁতক দেখিলে চাবাচোন, খুব আনন্দত

থকাৰ নিচিনা লাগে। আনন্দতে জঁপিয়াই জঁপিয়াই যেন চিঞৰি ফুৰিছে।

কৃষ্ণ :

এই কৃষ্ণ চৰাইটো নেদেখিলেও ইহঁতৰ মাতটো নিশ্চয় শুনিছা। অকণমানি চৰাইটোৰ মূৰ, ডিঙি আৰু গাৰ ওপৰছোৱা পাতল ধোঁৱা বৰণীয়া। ইহঁতৰ গাৰ তলফালে হালধীয়া। সেউজীয়াৰ নিচিনা হালধীয়া ডেউকা দুখনৰ আগ ছটাত বগা আৰু মটীয়া বঙৰ আঁক আঁক আছে। গছৰ ওপৰত দেখা একেবাৰে অকণমানি এই চৰাইটোক হালধীয়া যেনেই লাগে।

গছত থকা পোক-পৰুৱা বিচাৰিয়েই ইহঁতে গছৰ ডালে ডালে জঁপিয়াই ফুৰে। ইহঁতে সদায় ঘোৰ পাতি ফুৰে। গছৰ ডালে ডালে ফুৰোঁতেই গছৰ ডালত বহি কৃ-কৃ, কৃ-কৃ, এনেদৰে দীঘল দীঘলকৈ শব্দ লগাই গাই থাকে। বসন্ত কালৰপৰা ইহঁতে বেছিকৈ গীত গাবলৈ লয়।

মইনা :

মইনা চৰাই বোধকৰো তোমালোকৰ বহুতৰে ঘৰত আছে, নহয় নে ? মইনা চৰাইক কথা শিকালে ধুনীয়াকৈ ক'ব পাৰে। মইনা চৰাই শালিকাৰ নিচিনাই, কেৱল বং বেলেগ। ইহঁতৰ গাটো ক'লা আৰু ডেউকাত অলপ বগা বং আছে। ইহঁতৰ ঠোঁট আৰু ঠোঁটৰপৰা চকুলৈকে কমলাৰ নিচিনা হালধীয়া বঙৰ ছাল ওলাই থাকে।

মইনা চৰায়ে ফলমূল আৰু হাবিৰ গছৰ গুটি খায়। ইহঁতে আবেলি সময়ত ওখ গছৰ ডালত বহি গান গায়। দিনটোৰ বাকী সময়ত বেলেগ বেলেগ মাত মাতি থাকে। সেই বেলেগ বেলেগ মাতবিলাকতে কিছুমানে সময়ৰ কথা, কি হৈছে ইত্যাদি জানিব পাৰে। ডাঙৰ ওখ গছবিলাকৰ খোৰোঙত ইহঁতৰ বাঁহবিলাক পোৱা যায়।

সাতভনী :

সাতভনী চৰাইক তোমালোকে দেখিছানে বাক ? ইহঁতৰ জাকটোত প্ৰায়ে সাতোটালৈকে দেখা যায়। কোনো কোনো জাকত পাঁচটাও

সাতভনী

থাকে। তথাপি আমি সিহঁতক সাতভনী বুলিয়েই কওঁ। অসমত সাতভনী চবাই তিনি জাতৰ পোৱা গৈছে। মটীয়া বঙৰ সাতভনী চবাই জাতৰ গাৰ পাখিবোৰ টিলা হৈ থকাৰ নিচিনা অৰ্থাৎ গাটো ফুলি থকা পাখিখিনিৰে শকত হৈ থাকে। ইহঁতৰ নেজ পৰি থাকে। গোৱালপাৰা অঞ্চলত এইবিধ সাতভনী চবাইক খুব দেখা যায়। ইহঁতে গছে গছে ফুৰে যদিও মানুহৰ ঘৰৰ চিনত আৰু চোতালত পৰি গোটেই জাক চবোৱে একেলগে বেছ হুলস্থূল কৰি থাকে। এইবিধ চবোৱে কালৈকো ভয় নকৰে। নিজৰ ভিতৰতে বেছ চিঞৰ-বাখৰ কৰি থাকে। 'ভকি ইকি' কৰি নেজ পেলাই থাকে।

ছাইবৰণীয়া সাতভনী :

এইবিধ সাতভনী চবাই প্ৰথম বিধৰ একেবাৰে বিপৰীত। বছৰটোৰ সকলো সময়তে এইবিধ চবাইক দেখা যায়। কিন্তু প্ৰথম বিধৰ দৰে হুলস্থূলীয়া নহয় বাবে ইহঁত মানুহৰ চকুত নপৰে। ইহঁতেও আগৰ বিধৰ দৰেই জাক পাতি আহে; কিন্তু সিহঁতৰ তুলনাত এইবিধ চবাইক নম্ৰ আৰু ভদ্ৰ যেন লাগে। ইহঁতে 'ইকিউ-ইকিউ'কৈ নেজবোৰ পেলাই গছৰ ডালে ডালে পোক বিচাৰি ফুৰে। মাটিত পৰি থকা শুকান পাতৰপৰাও পোক খোৱা দেখা যায়। ইজোপা গছৰপৰা সিজোপালৈ এনেকৈ এদিনত বহুত দূৰ গৈ থাকে বাতিপুৰা ঘিটো বাটেদি যায়, আবেলি সেই বাটেদিয়েই ঘূৰি আহে। কিন্তু মানুহ দেখিলে ইহঁতে বাটটো অলপ সলাই যায়। সেয়ে, এইবিধ সাতভনী অহা দেখিলে লুকাই চাব লাগে।

চাফা মটীয়া :

চাফা মটীয়া বঙৰো এবিধ সাতভনী চবাই আছে। আগৰ মটীয়া বিধৰ নিচিনা পাখিবোৰ লেতেৰা আৰু টিলা নিচিনা নহয়। ইহঁতৰ গাটো নিমজ আৰু উজ্জল মটীয়া; কিন্তু ইহঁতে মানুহৰপৰা একেবাৰে আঁতৰি থাকিব বিচাৰে।

সাতভনী চবাইৰ তিনিটা জাতৰ কাম-কাজবোৰ চাই বৰ ভাল লাগে। এটাই হুচল মৰাদি এঠাইত পুৰেগৈ; পিছে পিছে

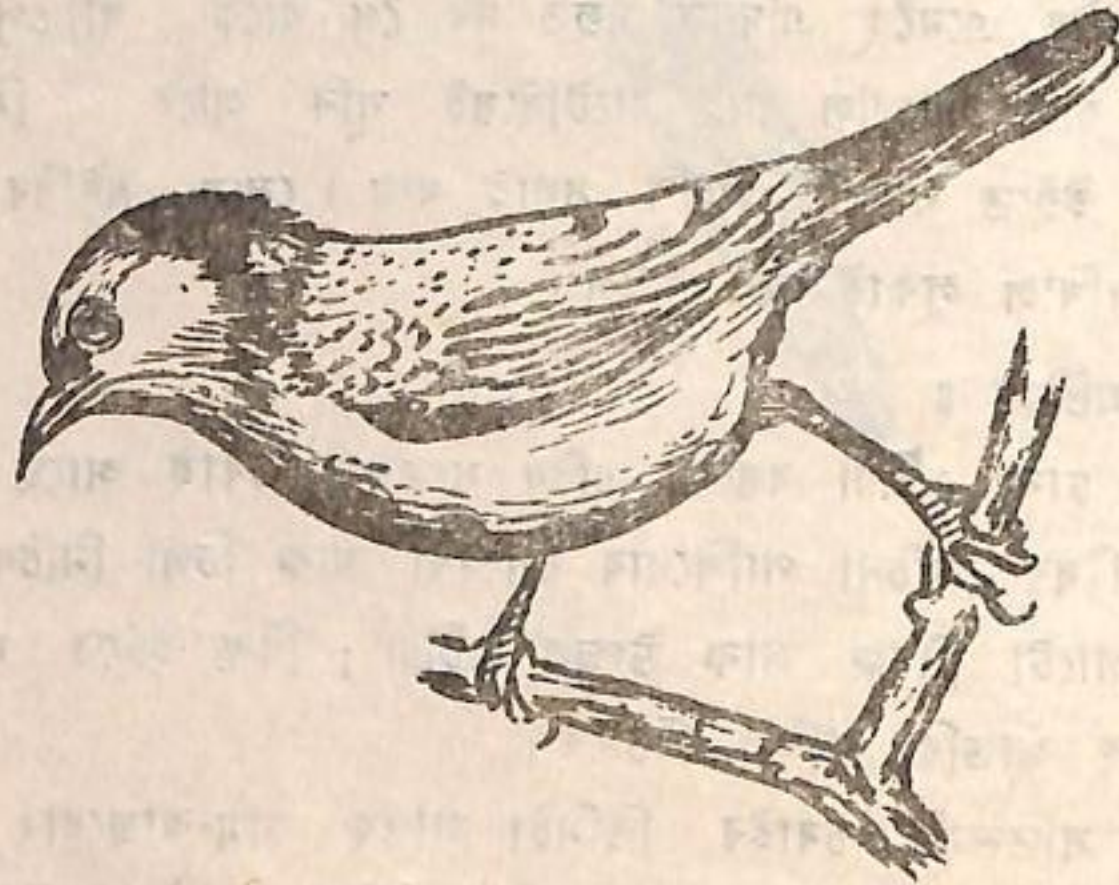

ইটোৰ পিছত সিটো যায়। আকৌ নেজ পেলাই পেলাই আহাৰ বিচাৰি ফুৰে। ইহঁতৰ একতা খুব বেছি। তোমালোকে ইহঁতক দেখিলে খুব ভাল পাবা।

ভদৰকালী :

ভদৰকালী নামৰ অকণমানি চৰাইটোক মুখেৰে টি-টিট কৰি এটা ডালৰপৰা আন এটালৈ, আকৌ এজোপা গছৰপৰা আন এজোপালৈ খুব বেগেৰে গৈ থকা তোমালোকে হয়তো দেখিছা। ইহঁতে এনেকৈ খবকৈ ঘূৰি ঘূৰি গছৰপৰা পোক বিচাৰে।

অসমৰ পাহাৰ-ভৈয়াম সকলোতে এইবিধ চৰাইক দেখিবলৈ পোৱা যায়। চৰাইটো ঘৰচিৰিকাৰ সমানেই। ইহঁতৰ মূৰটো ক'লা, আঁচ বৰগীয়া আৰু তলফালে বগা। কিন্তু ঠোঁটৰপৰাই এডাল ক'লা আঁচ পেটৰ একেবাৰে মাজেদি তললৈকে গৈছে। ঘৰচিৰিকাৰ দৰে মাইকীজনী অলপ দীঘল। ইহঁতে গছৰ খোৰোঙত বাহ লয়। কেতিয়াবা আনকি ইহঁতে ঘৰৰ ওপৰতো লয়। জোপোহা গছতো বাহ সাজে। ৰামগংগা বা সেউজীয়া পিঠিৰ পেটকটা চৰাইটো ভদৰকালীৰ সৈতে দেখিবলৈ একেই। কেৱল সেউজীয়া আৰু তলফালে উজ্জল হালধীয়া।

পেটৰ ওপৰেদি ইহঁতৰো আঁচ এডাল আছে। কিন্তু ইহঁতৰ বেছিভাগেই পাহাৰীয়া অঞ্চলত থাকে।

হাইঠা :

হাইঠা চৰাইৰ নাম শুনিছানে বাক? দেখিবলৈ পাবৰ নিচিনাই। ইহঁতৰ গাত সেউজীয়া আৰু হালধীয়াৰ উপৰিও শিলৰঙা আছে। হাইঠা চৰায়ে গছৰ ফলমূল আৰু হাবিৰ গছৰ গুটি খায়। ইহঁতে বাতিপুৱাই জাক পাতি আহি আহাৰ বিচাৰি বিচাৰিয়েই বহুত দূৰ পায়গৈ। গুটি থকা গছ পালে আহাৰ খায়। এনেকৈ গৈ থাকে আৰু সন্ধিয়াৰ আগে আগে পুনৰ নিজৰ ঠাইলৈ ঘূৰি আহে।

হাইঠা মাটিত নানামে বুলি মানুহৰ বিশ্বাস। কিন্তু হাইঠাও মাটিত নামে— কেতিয়া জানা? হাবিৰ মাজত, ব'ত নিমখৰ পুং আছে তাতেই নিমখ খাবলৈ ইহঁতে কেতিয়াবা নামে। মানুহে গম নাপায়; কিন্তু ছুট চিকাৰীবোৰে এই শুবুধা বুজি সিহঁতক মাৰে। হাইঠাই মাজে মাজে গছত বহি জুহুৰিয়ায়। গছত হাইঠা চৰাই থাকিলে পাতৰ লগত মিলি থাকে। কিন্তু ইহঁতৰ মাতবোৰ দূৰৰপৰা শুনা যায়। হাইঠা কেইবাবিধো আছে।

পৰঘুমা :

পৰঘুমা চৰাইক তোমালোকে হয়তো খুব কমেইহে দেখিছা। আগেয়ে আমাৰ অসমত পৰঘুমা চৰাই যথেষ্ট পৰিমাণে আছিল। কিন্তু বৰ্তমান প্ৰায় নাইকিয়া হৈ গৈছে। খুব কম ঠাইতহে পোৱা

যায়। পৰ্য্যমা চবাই প্রায় ১৭-১৮ ইঞ্চি ডাঙৰ হয়। ইহঁতৰ মূৰ, ডিঙি আৰু গাৰ তলছোৱা শেতা-ধোঁৱা বঙৰ। ডেউকা আৰু ফাঁকোচা সেউজীয়া। পেটৰ তলছোৱা বাদামী। ঠেং আৰু চকু কমলা বঙৰ। ইহঁতেও হাইঠাব দৰে টেংগুটি, আঁহত, জৰি, উৰিয়াম, টকৌ, ডিমক গছৰ গুটি খায়।

ভাটৌ :

ভাটৌ চবাইক সকলোৱে চিনি পোৱা নহয় নে? পাহাৰ-ভৈয়াম সকলোতে ভাটৌ আছেই। বাতিপুৰা চাবাচোন, অতি সোনকালেই কি-কি-কি কৰি অহা জাক জাক ভাটৌ চবাইক দেখিবলৈ

পাবা। অৰ্থাৎ ইহঁতে চল-পুৰাতেই গছৰপৰা জাক পাতি ওলাই যিমান দূৰ পাবে আহি থাকে। আবেলি পুনৰ নিজৰ ঠাইলৈ ঘূৰি যায়। ইহঁতে উৰি যাওঁতে সদায় চিঞৰি চিঞৰি যায়। ভাটৌৱে কি খায় জানা? গছৰ ফলমূল, হাবিৰ গছৰ গুটি আদি খায় যদিও কিছুমানে নাৰিকল পাতৰ গুৰিৰপৰা বস শুহি শুহি খায়।

অসমত কি কি ভাটৌ আছে জানানে? কওঁ শুনা—ভোলা ভাটৌ বা বঙা ভাটৌ, মদনা ভাটৌ, চন্দৰ ভাটৌ, গলমণিকা আৰু লাটকৰ ভাটৌ। আমাৰ অসমত যথেষ্ট পৰিমাণে ভাটৌ আছে।

কাৰণ, আমাৰ কেউফালে থকা পাহাৰীয়া অঞ্চলসমূহৰ হাবিৰ ডাঙৰ গছবিলাকত ভাটৌৱে থাকি ভাল পায়।

ভাটৌবিলাক দেখিবলৈ খুব ধুনীয়া। এই সেউজীয়া বঙৰ ভাটৌ-বিলাকৰ ঠোঁটটো বেঁকা হয়। কিছুমান ভাটৌৱে কথা শিকালে ক'ব পাৰে। মদনা ভাটৌৱে পোহ মানে; অৰ্থাৎ ইহঁতক সঁজাত ভবাই নথলেও এনেয়ে ঘৰতে ঘূৰি ফুৰে। কথা ক'ব নোৱাৰে। এইবিধ ভাটৌৰ খং খুব বেছি।

পাতমুগী :

পাতমুগী চবাইবিধ প্রায় ঘৰচিৰিকাৰ সমানেই। ইহঁতৰ গাটো সেউজীয়া মিহলি হালধীয়া। ডেউকা দুখন ক'লা-বগা। ইহঁত ডাঠ আৰু পাতল দুয়োবিধ হাবিতে থাকে। ইহঁতে গছে গছে ঘূৰি-ফুৰি গছত থকা পোকবোৰ খাই ফুৰে। ইহঁতৰ গাৰ বংটো পাতৰ লগত মিলি থাকে। গছৰ ফেৰেঙনিত ঘাঁহ-বন গোটাই লৈ বাহ সাজি থাকে। মাজে মাজে দীঘলকৈ হুচেল মাৰে।

হেটুলুকা :

হেটুলুকা চবায়ো সেউজীয়া বঙৰ। তোমালোকে দেখিছানে বাক? ইহঁতক চিনি নাপালেও ইহঁতৰ মাতটো সকলোৱে চিনি পায়। গছৰ ডালত বহি ইহঁতে 'হেটুলুক হেটুলুক' কৰি চিঞৰি থাকে। ইহঁতৰ মাতটো বহুত দূৰৰপৰাই শুনা যায়। ইহঁতে সদায় যোৰ হৈ থাকে। হেটুলুকা সেউজীয়া চবাই যদিও ইহঁতৰ ডিঙিত নীলা বং থাকে। ঠোঁট টান; সেয়ে গছত ফুটা কৰিব পাৰে। গছত থকা গুটি,

ফলমূল, আৰু গছত থকা পোকবিলাকো খায়। অসমত হেটুলুকা চৰাইৰ দুটা জাত পোৱা যায়। আনটো জাতৰ ঠোঁট কিন্তু যথেষ্ট দীঘল আৰু জোঙা। ঠোঁটৰপৰা ডিঙিলৈকে মটীয়া বং থকা। দীঘল ঠোঁটটোৰে বাহ সাজিলে টক-টক্কে শব্দ হয়। দুয়োবিধ চৰায়েই গছত ফুটা কৰি বাহ সাজি লয়।

কাণকুৰিকা :

কাণকুৰিকা চৰাই গছে গছে ফুৰে যদিও তোমালোকৰ ঘৰৰ ওচৰত মাটিতে হয়তো দেখিছা। দেখিবলৈ অলপ শালিকাৰ নিচিনা যদিও বংবোৰ বেলেগ। চৰাইটো ক'লা আৰু বগা। কাণৰ ওৰি কমলা বঙৰ আৰু ঠোঁট হালধীয়া।

ইহঁতে গছৰ গুটি, ফলমূল আদি খায় যদিও মাটিৰপৰাও আহাৰ বিচাৰি খায়। ইহঁতে গছৰ ডালত ঘাঁহ-বন-খেৰ আদি গোটাই লৈ বাহ সাজে।

নাচনী চৰাই :

নাচনী চৰাই এবাৰ দেখিলেই মনত থকা বিধৰ। তোমালোকে ইহঁতক দেখিছানে বাক? আচলতে মতা চৰাইটো বেছিকৈ ওলাই নুফুৰে। সেয়ে হয়তো তোমালোকৰ চকুত পৰা নাই। মতা-মাইকী দুয়োটা চৰায়েই দেখিবলৈ বেলেগ। মাইকীজনীৰ বংটো বাদামী বঙৰ আৰু তলছোৱা বগা। মূৰটো ওপৰলৈ উঠা আৰু ক'লা। সৰুতে মতা চৰাইটোও দেখাত মাইকীজনীৰ নিচিনাই। কিন্তু ডাঙৰ হৈ অহাৰ লগে লগে একেবাৰে বেলেগ হৈ যায়। নেজডাল বাঢ়ি গৈ ঘোঁৰা ইঞ্চি হয়গৈ আৰু শেষলৈ ছুডাল হৈ যায়গৈ। মূৰটো ক'লা হৈ থাকে; কিন্তু গাৰ বংটো লাহে লাহে বগা হৈ শেষত একেবাৰে উজ্জল বগা হৈ যায়গৈ। উৰি যাওঁতে বগা ফিটা এডালৰ নিচিনা দেখি। মতা চৰাইটোৱে নিজৰ গাটো সলনি হৈ গৈ উজ্জল ধুনীয়া হৈ যোৱা দেখি আনন্দতে নাচিবলৈ ধৰে। ইহঁতৰ নিজৰ গাটো চাই চাই নাচি থাকোঁতেই বেছি সময় যায়।

মাইকীজনীয়ে কিন্তু আহাৰৰ বাবে বহুত দূৰ পায়গৈ। কেতিয়া-বাহে ইহঁতক যোৰ হিচাপে দেখা যায়।

নাচনী চৰায়ে গছৰ গুটি, মাখি, ম'হ আৰু গছত থকা বিভিন্ন পোক-পতংগ খায়। ওখ গছৰ ফেৰেঙনিত ঘাঁহ-বন আদি গোটাই গোটোং কৰি বাহটো সাজে। চাহ বাগানৰ মাজৰ ওখ গছতো কেতিয়াবা ইহঁতৰ বাহ পোৱা যায়। কিন্তু অসমত এই জাতীয় চৰাই খুব কম।

কুলি :

আমাৰ অসমত ডাঙৰ মাতৰ চৰাই অনেক আছে। ডাঙৰ-সৰু এই সকলোবিলাকেই বসন্ত কালত গুৱলাকৈ মাত মাতিবলৈ লয়। বসন্ত কালৰ চৰাই বুলি কলেই চাগৈ তোমালোকৰ কুলি চৰাইলৈ মনত পৰে, নহয়নে? কুউ-কুউ কৰি মাতি থকা কুলি চৰাইটোৰ লগত তোমালোকে নিশ্চয় চিঞৰিছিল। ইহঁতৰ এই গুৱলা মাতটো বহুত দূৰৰপৰাই শুনা যায়। ভাল লাগে নহয়, ইহঁতৰ এই মাতটো শুনিবলৈ।

কুলি চৰাই কাউৰীৰ নিচিনাই ক'লা যদিও ইহঁতৰ গাটো চিক্চিকিয়া ক'লা। চকুৰ মণি বঙা আৰু ঠোঁট সেউজীয়াৰ নিচিনা। কুলি চৰাইৰ গাটো কাউৰীতকৈ ক্ষীণ। মাইকীজনী কিন্তু একেবাৰে বেলেগ, তোমালোকে দেখিছানে বাক? মূগা বৰণীয়া মাইকীজনীৰ গাটো বগা ফুটফুটীয়া।

কুলি চৰায়ে গছৰ ফল-মূল, হাবিৰ গছৰ গুটি আৰু কেতিয়াবা গছত থকা পোক খায়। বেছি পাত থকা গছতে কুলি চৰাই বহি থাকে।

ইহঁতে কুক্-কুক্ কিক্-কিক্ কৰি চিয়'ৰ-বাখৰ কৰি থাকে। কিন্তু বসন্ত কাল সোমোৱাৰ লগে লগে ইহঁতৰ মতা চৰাইটোৰ মাত ক্ৰমে গুৱলা হৈ কুউ-কুউকৈ দীঘল দীঘলকৈ গুৱলা সূৰেৰে মাতিব পৰা হয়।

কুলি চৰায়ে আকৌ বাহ নাসাজে। কাউৰীৰ বাহতে মনে মনে কণী পাৰে। কাউৰীয়েই উমনি দি পোৱালী জগায়। পোৱালী উৰিব পৰা হ'লেই কুলি চৰাইৰ কাষ পায়গৈ।

কেতেকী :

‘মই কেতেকী’-‘মই কেতেকী’ এই গুৱলা মাতটো তোমালোকে নিশ্চয় শুনিবলৈ পাইছা। বসন্ত কালত মাতিবলৈ লোৱা এই মাতটো অলপ দিনলৈকে থাকে আৰু আনকি কেতিয়াবা মাজৰাতিও ইহঁতৰ এই মাতটো শুনিবলৈ পাবা।

কেতেকী চৰাই প্ৰায় তেৰ ইঞ্চি দীঘল হ’ব। ইহঁতৰ গাৰ ওপৰভাগ ডাঠ ছাই বৰণীয়া আৰু গাৰ তলফাল বগা ফুটফুটীয়া। কুলি চৰায়ে আকৌ ইহঁতক হিংসা কৰে। কাৰণ কেতেকী চৰাইৰ মাতটো গুৱলা সেয়ে সিহঁতে কেতেকী ওচৰত থাকিলে বেয়া পায়। কেতেকী চৰায়ে কিন্তু উৰি উৰি চিঞৰি ফুৰে।

সকীয়নি চৰাই :

এইবিধ চৰাই কেৱল দেশৰ চিন্তাতে গৰে। তোমালোকে ইহঁতক দেখিছানে? অসমৰ সকলো ঠাইতে ইহঁতক দেখা নাযায়। গোৱালপাৰা জিলাৰ বিভিন্ন অঞ্চলত ইহঁতৰ মাত শুনিবলৈ পাবা। তাৰ বাহিৰেও গোৱালপাৰা জিলাৰ আশে-পাশে থকা অঞ্চল অৰ্থাৎ অসমৰ পশ্চিম অঞ্চলত এইবিধ চৰাইক পোৱা যায়।

এই চৰাইবিধ ষোল্ল ইঞ্চিমান ডাঙৰ হ’ব। ইহঁতৰ গাৰ ওপৰছোৱা ধোঁৱা বৰণীয়া, ডেউকা ছখন মটীয়া বঙৰ আৰু উৰি গ’লে ডেউকাৰ মাজত বগা বং ওলায়। মটীয়া বঙৰ ফানকোচাত ধোঁৱা বঙেৰে বহলকৈ আঁচ দিয়াৰ নিচিনা। খুঁতৰি আৰু ডিঙি বগা আৰু তাত ধোঁৱা বঙৰ ফুট ফুট থকা।

এইবিধ চৰায়ে জামু বা আন গছৰ গুটি আৰু গছত থকা পোক-পলু খায়। গ্ৰীষ্মকালত ইহঁতৰ মাত বেছিকৈ শুনা যায়। গৰম যিমানহে পৰিব, সিমানহে ইহঁতে বেছিকৈ চিঞৰিবলৈ লয় আৰু লাহে লাহে মাতটো ডাঙৰ আৰু খুব খৰ হৈ যায়। কেতিয়াবা ইহঁতে পাগলৰ দৰে অনবৰতে একো ক’ব নোৱৰা হৈ চিঞৰি থাকে। কিন্তু কেতিয়াবা হঠাতে শীতকালি বা আন সময়তো ইহঁতৰ এই চিঞৰটো

সকীয়নি

অৰ্থাৎ— “বাইজ দেশ গ’ল” “বাইজ দেশ গ’ল” এই মাতটো শুনিবলৈ পোৱা যায়। গোৱালপাৰা অঞ্চলৰ মানুহৰ তেতিয়া মনত শংকা হয় ‘কি বা অঘটন ঘটে’। অৰ্থাৎ যেতিয়াই তেতিয়াই চিঞৰি হেনো ই বিপদৰ ইংগিত দিয়ে।

পানী পিয়া :

পানীপিয়া চবাইক দেখিছানে বাক? চবাইটো হয়তো কমেইহে দেখিছা, মাতটো কিন্তু নিশ্চয় শুনিছা। ইহঁতে লাইটৰ তাঁত নাইবা গছৰ মুকলি ডালত বহি “পানী পিউ, পানী পিউ-পিউ” —এনেকৈ চিঞৰি থাকে। কিন্তু চবাইটো সৰু আৰু খুব কম ওলাই বাবে মানুহৰ চকুতেই নপৰে।

চবাইটো ঘৰশালিকাৰ সমানেই যদিও ক্ষীণ আৰু নেজডাল অকণমান দীঘল। ক’লা-বগা চবাইটো বৰ ধুনীয়া। মূৰৰ ওপৰত দীঘল দীঘল অলপ পাখি আছে।

ইহঁত সদায় একে ঠাইতে নাথাকে। ইহঁত ঘাইকৈ বৰষুণ হোৱা অঞ্চলত থাকে; সেয়ে বৰষুণ বিচাৰি ঠাই সলাই ফুৰে। ইহঁতে জামু বা আন গছৰ গুটি খোৱাৰ উপৰিও কেঁচু, জিলি, জোক আদিও খায়।

মৌপিয়া :

মৌপিয়া চবাইক তোমালোকে চিনি পোৱানে বাক? ইহঁতে ফুলে ফুলে মৌ খাই ফুৰে। মৌ নথকা সময়ত কিন্তু ইহঁতে গছত থকা পোক খায়। তথাপি মৌ খাই থাকে বাবে আমি ইহঁতক মৌপিয়া বুলি কওঁ।

বঙা মৌপিয়া, কজলা মৌপিয়া, দীঘল নেজীয়া মৌপিয়া আদি অনেক মৌপিয়া চবাই আমাৰ অসমত আছে। ইহঁত চাৰি ইঞ্চি মান ডাঙৰ হয়। দীঘল নেজীয়া মৌপিয়াহে পাঁচ ইঞ্চি দীঘল হয়। মৌপিয়া চবাই দেখিবলৈ খুব ধুনীয়া। ইহঁতৰ ঠোঁট জোঙা আৰু একেদৰে বেঁকা। সেয়ে ফুলত সোমাই মৌ চুহি খাব পাৰে। মৌ

খাই গছে গছে ফুৰোঁতে টিউ-ইউ, টি-ট ইউ, উটচ এনেধৰণেৰে চিঞৰি ফুৰে। মৌপিয়াই কোমল ঘাঁহ-বন গোটাই গছৰ ডালত পাতৰ মাজত বাহ সাজি কণী পাৰে।

ফুলচুকী :

ফুলচুকী চবাই অসমত কেইবাবিধো আছে। মৌপিয়া চবাইৰ দৰেই ইহঁত সৰু যদিও ঠোঁটটো ইমান জোঙা আৰু দীঘল নহয়। ইহঁতেও ফুলে ফুলে মৌ খাই ফুৰে যদিও গছৰ পোকো যথেষ্ট পৰিমাণে খায়। সেয়ে ফুলবিলাকত ঠোঁট সূঁতুৰাই পোক বিচাৰি ফুৰে।

এনেদৰে অসমত চবাইৰে ভৰি আছে যিবোৰৰ বৰ্ণনা দিবলৈ বহুত সময় লাগিব। অসমত গান গোৱা অনেক সৰু চবাই আছে, যি বিলাক তোমালোকে ডাঙৰ হ’লে চিনিব পাৰিব।

বাতি   ওলোবা   চবাই

ফেঁচা :

বাতি ওলোৱা ফেঁচাক তোমালোকে সকলোৱে চিনি পোৱা
নহয় নে? সন্ধিয়াৰ লগে লগে ফেঁচা ওলাই আহে আৰু বাতিপুৱা
পোহৰ হোৱাৰ আগে আগে নিজৰ ঠাইত সোমায়। আমাৰ ইয়াত
বহুত বেলেগ বেলেগ ধৰণৰ ফেঁচা আছে। তাৰে কিছুমান আমাৰ
ঘৰৰ কাষতে দেখা যায়। কিন্তু কিছুমান মানুহৰপৰা আঁতৰত থাকে।
ফেঁচাই বিভিন্ন মাত মাতে। ইহঁতে বাৰ মাহত তেৰটা মাত মাতে বুলি
কয়। প্ৰতিদিনে ইহঁতৰ কুক্, কুক্, কিক্, কিক্ এনেধৰণেৰে মাত শুনা
যায় যদিও ফাগুন মাহত উকলি দিয়ে। কোনো কোনোৱে পো-উঠ জী-উঠ
এনে মাত মাতে। কেতিয়াবা আকৌ নিউ-নিউ কৰে। মানুহে তেতিয়া
অমংগলৰ চিন বুলি ফেঁচাক বেয়া পায়। কিন্তু সিহঁতে আচলতে আমাক
আগ জ্ঞাননাইহে দিয়ে। মাজুলিত এবিধ ফেঁচা আছে; সিহঁতে আকৌ
মৰ-ওঁ মৰ-ওঁ-কৈ চিঞৰে।

দাতি ওলোৱা এই
 ফেঁচা আমাৰ অতি উপকাৰী।
 ইহঁতে এন্দুৰ, নিগনি, কাকতি
 ফৰিং আদি খাই আমাক সহায়
 কৰে। ইহঁতে মূৰটো কেউ-
 ফালে ঘূৰাই ঘূৰাই খোৱা
 বস্তু চাই থাকে। ফেঁচাই
 গছৰ খোৰোঙত নাইবা পুৰণা
 ভগা ঘৰত বাহ লয়।

५५ ::

ভোমালোকে নিশ্চয় হুহুৰ নাম শুনিছা। সাধাৰণত ডাঠ
হাবিত থাকে যদিও নাৰৰ কাষৰ পুৰণি ডাঙৰ গছতো হুহু দেখা

যায়। হুহু দেখাত ফেঁচাব নিচিনাই কিন্তু ডাঙৰ। ইহঁতৰ চকু দুটা
ৰাতি দেখিবলৈ ভয় লগা।

হুহু হুহু - বব হুহু আক সক কুবকুৰীয়া হুহু । বব হুহুৰে হো-
দো-হো-দো কবি গলগলীয়া মাতেরে মাতে । মাতটো শুনিলেই মানুহে
ভয় কৰে । সেয়ে সিহঁত পৰেহি বুলি আগৰ মানুহে ঘৰৰ ওচৰত
ওখ গছ থাকিলে কটাই পেলায় ।

ছহরেও ফে'চাব' দবে এন্দুব, নিগনি আদি ধবি খায়।

দিনকণা :

দিনকণা :
 দিনকণা চৰায়েও ফেঁচা আৰু হুহুৰ দৰে বাতিহে দেখে।
 দিনত নেদেখে। দিনটো ইহঁতে গছৰ তলৰ শুকান পাতৰ মাজত
 সোমাই থাকে। সন্ধিয়াৰ লগে লগে ওলাই আহে। বাতি কাণ
 পাতিলে ইহঁতৰ মাত শুনিবলৈ পাবা। ইহঁতে চুইক্-চুইক এনেধৰণৰ

মাত মাত্ৰে। দিনকণা চৰাইটো ন ইঞ্চি মান ডাঙৰ হ'ব। কিন্তু বাতি ইহঁতৰ মাতটো বহুত দূৰৰপৰাই শুনা যায়। দিনকণা চৰাইটো মটীয়া বঙৰ। গছৰ শুকান পাতৰ তলত সোমাই থাকিলে সহজে কাৰো চকুত নপৰে। সেয়ে ইহঁতে দিনটো শুকান পাতৰ তলত মাটিতে লুকাই থাকে। দিনকণাই বাতি ওলোৱা পোক-পতংগ-বোৰ খায়। অসমৰ পাহাৰ-ভৈয়াম সকলোতে দিনকণা চৰাইক যথেষ্ট পৰিমাণে পোৱা যায়।

শগুন :

শগুন নেদেখা কোনো নাই নহয় নে? মঙহ খোৰা চৰাই বুলিলেই শগুনলৈ মনত পৰে। ইহঁতে অনবৰতে আকাশত লাহে লাহে উৰি থাকে আৰু মৰা গৰু-ছাগলী দেখিলে তৎক্ষণাত তললৈ এটা এটাকৈ আহি গোট খায় আৰু অতি কম সময়ৰ ভিতৰতে মৰা-শৰ্টো শেষ কৰি পেলায়।

শগুনৰ গাটো যথেষ্ট ডাঙৰ। গাটো ক'লাৰ নিচিনা মটীয়া বঙৰ। মূৰ আৰু ডিঙিত পাখি নাই। ডাঙৰ ওখ গছত সাধাৰণতে শগুনে বাঁহ লয়। শগুন কিন্তু ছবিধ— তোমালোকে মন কৰিছানে? পাতি শগুন আৰু বজা শগুন। অনবৰতে ওপৰত দেখি থকা শগুনবোৰেই পাতি শগুন। বজা শগুনৰ বা তামুলী শগুনৰ সংখ্যা একেবাৰে কম। সেয়ে আন শগুনৰ জাকত এটাকৈহে বজা শগুন দেখা যায়। বজা শগুনৰ মূৰ আৰু ঠেং একেবাৰে বঙা। ডিঙিত পাখি নাই। ক'লা প্ৰকাণ্ড এই শগুনটোৰ বুকুখন অকণমান বগা। এইবিধ শগুন গহীন স্বভাৱৰ। তোমালোকে এটা কথা মন কৰিবাচোন মৰা গৰু-ছাগলী পালে শগুনেৰে ভৰি যায়। কিন্তু সকলোৰে বৈ থাকে; বজা শগুন আহি অকণমান চুই নিদিয়ালৈকে ইহঁতৰ কোনোৱে নাখায়। শগুনৰ ডেউকা চুখন যথেষ্ট ডাঙৰ। সেইবাবে ইহঁতে ভাগৰ নলগাকৈ আকাশত বহুত সময় উৰি থাকিব পাৰে।

শেন :

শেন চৰাই দেখিছানে বাক? ইহঁতৰ মূৰটো ক'লা আৰু গাটো চিলেটৰ নিচিনা; ডিঙিৰপৰা বুকুলৈকে বগা। গাৰ তল-ফালটো মুগা বৰণীয়া। শেন চৰায়ে খুব জোৰেৰে উৰিব পাৰে। খোৰা বস্তু দেখিলে জোৰেৰে আহি থাপ মাৰি লৈ বেগেৰে ঘূৰি যায়। ইহঁতে ফৰিং, জেঠি আদি খাই যদিও সৰু সৰু চৰাই পালেও ধৰি

খায়। আনকি ওপৰত উৰি থকা টেমটুপি, চাতক, ভাটৌ আদি চৰাইবোৰো ধৰি খায়। ডাঙৰ বুঢ়া গছবিলাকতে শেন চৰায়ে বাহ লয়।

চিলনী :

চিলনী চৰাইক তোমালোকে হয়তো চিনি পাবা। শগুনৰ দৰে ইহঁতে আকাশত উৰি ফুৰে। মটীয়া বঙৰ চৰাইবিধৰ ফানকোচাৰ আগটো কটা বাবে ইহঁতক উৰি যাওঁতে চিনিব পাৰি। চিলনীয়ে কিন্তু শগুনৰ দৰে মৰা গৰু-ছাগলী নাখায়। ইহঁত মানুহ বেছি থকা ঠাইত অৰ্থাৎ হাট-বজাৰত বেছি থাকে। মাছ দেখিলেই ধপিয়াই নিয়ে। বতাহত উৰি ফুৰা পোক আৰু সৰু চৰাই পোৱালী খায়। উৰি ফুৰোঁতে মুখেৰে চি-চি শব্দ কৰে। চিলনীয়ে ওখ গছত বাহ সাজি থাকে। এইবিধ চৰাইৰ বাহিৰেও ঢোৰা কাউৰী আৰু বৰটোকোলায়ো মঙহ খায়। গৰু-ছাগলী মৰিলে প্ৰথমে ঢোৰা কাউৰীৰ চকু পৰে। ইহঁতক অহা দেখিলে শগুনবোৰ নামি আহে। এইবিধ চৰায়ে আন চৰাইৰ কণী আৰু পোৱালী ধৰি ধৰি খায়।

বৰটোকোলা বা হাড় গিলাই আকৌ কি কৰে জানা? বজা শগুন নথকা ঠাইত পাতি শগুনবোৰে বৰটোকোলাকে প্ৰথমে মৰাশৰ্টো চুবলৈ দিয়ে। বৰটোকোলাই শৰ্টো আবস্ত কৰি দিয়াৰ পাছত নিজে কষ্ট নকৰে। সি ওচৰতে বহি থাকে আৰু শগুনবিলাকে খাই থাকে। খোৰা শেষ হ'লে সি শগুন এটাৰ পেটত এনেকুৱা এটা হেঁচা দিয়ে যে শগুনৰ খোৰাখিনি মুখেদি আকৌ ওলাই আহে। বৰটোকোলাই সেইখিনি মঙহ তৎক্ষণাত খাই পেলায়।

কিছুমান চৰায়ে বছৰৰ একোটা নিৰ্দিষ্ট সময়ত বহু দূৰ-দূৰণিৰ পৰা আমাৰ ঠাইলৈ আহে আৰু কেইমাহমান থাকি পুনৰ নিজৰ ঠাইলৈ ঘূৰি যায়গৈ। সেইকথা তোমালোকে জানানে? তোমালোকে মন কৰিলেই দেখিবলৈ পাবা। ছেপ্তেম্বৰ আৰু অক্টোবৰ মাহত খুব বাতিপুৱা বা সন্ধিয়া সময়ত আকাশলৈ মন কৰিবাচোন, চিঞৰি-চিঞৰি জাক-জাককৈ হাঁহ বা আন চৰাইবোৰ অহা দেখিবলৈ পাবা। ইহঁত পুনৰ মাৰ্চ-এপ্ৰিল মাহত ঘূৰি যায়।

বালিমাহী, বালিবোঁৱা, বালিখোচৰা লৰিয়লি আদি সৰু সৰু চৰাইবিলাকে হাজাৰ হাজাৰ মাইল উৰি চাইবেৰীয়াৰপৰা আমাৰ ইয়ালৈ প্ৰতিবছৰে আহে। 'স্লাইপ' চৰায়ে ঘণ্টাত চাৰি-পাঁচৰ কিলোমিটাৰ উৰি আহি আমাৰ ঠাই পায়হি। পাতিহাঁহ, চীনা হাঁহ, ধিতৰাজ আদি বিভিন্ন প্ৰকাৰৰ হাঁহ প্ৰতিবছৰে জাক পাতি আহি আমাৰ বিল, নদীৰ পানীবোৰত ভৰি পৰেহি। ধিতৰাজতকৈও ডাঙৰ বগা বগা 'ৰাজহাঁহ' বোৰেৰে পানীবোৰ বগা হৈ পৰে। আজিকালি কিন্তু এই ডাঙৰ ডাঙৰ 'ৰাজহাঁহ' (চোৱান) বোৰ একেবাৰে কমি গৈছে। খুব কম ঠাইতহে দেখা যায়।

এই চৰাইবোৰ বাক প্ৰতিবছৰেই একোটা সময়তে আহি আকৌ কিয় ঘূৰি যায় জানানে? সদায়নো আমাৰ ইয়াতে বা তাতে নেথাকে কিয় ইত্যাদি বহুতো কথা তোমালোকে নিশ্চয় ভাবিছা, নহয়? কও শূনা - এই চৰাইবোৰ যিবোৰ ঠাইত থাকে, সেইবোৰত শীতকালি খুব জাব হয়। তাত থাকিবলৈকে টান হৈ পৰে। সেয়ে ইহঁতে বেছি জাব হোৱাৰ আগতে নিজৰ ঠাই এৰি সমগ্ৰলত থকা আমাৰ এই ঠাইবোৰলৈ গুচি আহে। জাবকালি আমাৰ ঠাইত কটাই গৰম পৰাৰ আগে আগে সিহঁতে নিজৰ ঠাইলৈ ঘূৰি যায়। বেছি গৰমো সিহঁতে সহ্য কৰিব নোৱাৰে।

দ্বিতীয়তে, বেছি জাব পৰিলে বৰফ পৰে; তেনে অঞ্চলত খোৱা বস্তু পাবলৈ টান হয়। আনহাতে আমাৰ ঠাইবিলাকত খোৱা বস্তু সকলো সময়তে পোৱা যায়। কাৰণ ইয়াত খুব বেছি জাব নপৰে। সেইকাৰণেই ভ্ৰমণকাৰী চৰাইবোৰ শীতকালি আমাৰ ইয়ালৈ আহি বাৰিষা কণী পৰাৰ আগে আগে পুনৰ নিজৰ ঠাইলৈ ঘূৰি যায়গৈ। এনেদৰে প্ৰতিবছৰেই ইহঁতে অহা-বোৱা কৰি থাকে। চৰাইবিলাকৰ দিক্ নিৰ্ণয়, গতিবেগ আৰু স্মৰণ ক্ষমতা মন কৰিবলগীয়া। ইহঁতে কণী পৰা অঞ্চলৰপৰা ইমান হাজাৰ হাজাৰ মাইল আহে অথচ নিজৰ লক্ষ্য স্থান কেতিয়াও ভুল নকৰে। মাত্ৰক দৰে চৰাইক দিক্ নিৰ্ণয় যন্ত্ৰ নালাগে। দিনত সূৰ্য আৰু ৰাতি চন্দ্ৰটো চায়েই ইহঁতে উৰি গৈ থাকে। ইহঁতে কেতিয়াও ঠাই ভুল নকৰে।

চৰাইৰ ভ্ৰমণৰ এই আচৰিত কথাবোৰ জানিবলৈ অৰ্থাৎ ইহঁতে সদায় এনেদৰে ভ্ৰমণ কৰাটোষে সঁচা, সেইকথা জানিবলৈ পক্ষী-নিৰীক্ষকসকলে কি কৰিলে শূনা... ডেনমাৰ্কৰ এজন চৰাইপ্ৰেমীয়ে প্ৰথমে চৰাইৰ ঠেঙত আঙঠি পিন্ধাই দিলে। আঙঠিত ঠিকনা আৰু তাৰিখো লিখা থাকে। এই বেলেগ বেলেগ চৰাইবোৰ গৈ যেতিয়া আন ঠাই পালে, সেই ঠাইৰ মানুহে আঙঠিৰ ঠিকনালৈ খবৰ দিলে যে সেই ঠাইত চৰাইটো আছে।

ইয়াৰ পাছতো প্ৰতি বছৰে বেলেগ বেলেগ চৰাইক আঙঠি পিন্ধোৱা হ'ল। বৃটেইন, আমেৰিকা, ইউৰোপৰ দেশসমূহ, বাছিয়া, জাপান, অষ্ট্ৰেলিয়া, নিউজিলেণ্ডত এই পৰীক্ষা চাবৰ কাৰণে প্ৰতিবছৰে বহু হাজাৰ এনে চৰাইক আঙঠি পিন্ধোৱা হ'ল। এইবিলাকৰ যোগেদি পক্ষী-নিৰীক্ষকসকলে মানুহক প্ৰমাণ কৰি দেখুৱালে যে, চৰাইবোৰে বছৰৰ সেই নিৰ্দিষ্ট সময়ত বহু ভ্ৰমণ কৰে। কিন্তু ঠিক একে ঠাইলৈ ঘূৰি যায়গৈ। ইহঁতে দিক্ নিৰ্ণয় ভালকৈ কৰিব পাৰে; সেয়ে পৰ্বত-পাহাৰ-সাগৰ পাৰহৈ আহে যদিও বাট ভুল নহয়।

বহুতো মানুহে ভাবে, তোমালোকেও হয়তো বহুতে ভাবি আছা- বসন্ত কালত, অৰ্থাৎ বহাগ বিহুৰ সময়ত নানান চৰাই আহি অসমখন

ভবি পৰে। এইটো কিন্তু সঁচা নহয়। মাৰ্চ-এপ্ৰিল মাহত কিছুমান চৰাই আহে হয়; কিন্তু তেনে চৰাইৰ সংখ্যা খুব কম। শীত কালতহে আমাৰ ঠাইখন চৰাইৰে ভৰি পৰে। আচলতে বসন্তকালত বহুতো ধুনীয়া মাত ওলাই আক বসন্ত কালত অহা চৰাইবিলাকেও দীৰ্ঘল স্তব্ধত মাত মাতিব পাৰে। সেইবাবেই সেই সময়ত চৰাই চিনি নোপোৱাসকলৰো অৰ্থাৎ সকলোৰে চৰাইৰ ওপৰত চকু পৰিবই। সেয়ে মানুহে এই সময়ত বেছি চৰাই আহে বুলি ভাবে। আচলতে নহয়। তোমালোকে ডাঙৰ হৈ এই চৰাইবিলাকৰ ঠেঙত আঙঠি পিন্ধালে ইহঁত ক'বপৰা আহিছে, ক'ত যাব ইত্যাদি কথাবিলাক তোমালোকে জানিব পাৰিবা। এনে কৰি তোমালোকে বেলেগ আমোদ পাবা। ●

